— บทที่ ๒๗ —

๘. **จุตูปปาตญาณ** ตามบาลี และที่แปลเป็นไทยไว้ คือ :–

"ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จุติ และ อุบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักษุ ยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชน กำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านี้เข้าไปสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน เหล่านี้สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร ฉันใด ภิกษุก็ ฉันนั้นแล ฯ......"

212

เมื่อมาถึงขั้นนี้แล้ว ก็จะขอผ่าน "**ปุคคลาธิฏฐาน**" ไปเลย เพราะเป็น **อภิญญา** ลำดับที่ ๕ หรือ **พุทธวิชชา** ลำดับที่ ๘ แล้ว ขั้นจะถึงจุดล้าง "**อาสวักขยะ**" กันออกปานนี้นั้น *เราจะต้องไม่มัวเมาอยู่กับ "รูปหยาบ"* และอย่าสับสนเอา "สภาวะหยาบ" ที่ใช้*ภาษา* ใช้*บัญญัติ***อย่างเดียวกัน** กับ "สภาวะละเอียด" มาใช้ปน มาไล่เรียงแทรกผสมเข้าใน "รอบ" ในภูมิ ที่ไม่ใช่รอบ ไม่ใช่ภูมิของมันเป็นอันขาด ต้องให้ถูกฝาถูกตัว ถูกสภาวะที่หมายเอาให้ตรงแท้ให้ได้ ไม่เช่นนั้น จะเกิดการ "ลงตัว" จน "จบ" หรือ จนเป็นความ "หลุดพ้น" สูงสุด ไม่ได้จริงๆ

จุตูปปาตญาณนี้ เป็น "ความรู้ยิ่ง" ที่รู้ความเกิด กับ ความดับ เป็น**ขั้นสรุป** โดยภาษา มันก็บอกอยู่ในตัวแล้ว คือ "จุต" *(หรือ "จุติ" ที่เราไทยๆ รู้จักกันดีแล้ว)* กับ "อุปปาต" *(หรือ "อุบัติ" ที่เราไทยๆ ก็รู้จักกันมาดีแล้วเช่นกัน)*

ดังนั้น ความว่า "**ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จุติ และอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย**" นั้น จึงหมายถึงว่า เราย่อมโน้มน้อมจิตของเรา ปัญญาของเรา มุ่งไปเพื่อ "รู้ยิ่ง" เพื่อรู้แท้ๆ อย่างถูกตรง เก่งจริง ใน "จุติ" ซึ่งแปลง่ายๆ กันก่อนว่า "ความดับ" และ ใน "อุบัติ" ซึ่งแปลง่ายๆ กันก่อนว่า "ความเกิด" แห่งความเป็นสัตว์โลก *(สัตตานัง)* อันก็คือ "จิตของเราเอง" อีกหนะแหละ ที่มันยังเป็น "สัตว์โลก" *(ระวัง ! จับความสำคัญ หรือ รู้สภาพที่หมายให้ดีให้ถูก ให้ตรง ให้คม อย่าเหลื่อม อย่าผิดฝา ผิดตัว เช่น คำว่า* "สัตว์โลก" *ในที่นี้* **ภาษา**นั้นก็ใช้ "สัตว์" *คำเดียวกันกับที่หมายถึง หมู–หมา–กา–ไก่ ฯลฯ หรือ คน แต่ความหมายแท้ ที่กำหนดในที่นี้ ลึกซึ้ง สุขุม กว้างไกลกว่านั้นนัก)* อย่าว่าแต่แค่เป็น "สัตว์อบาย" หรือ แค่เป็น "สัตว์ที่เรียกว่า เทวดา" เท่านั้นเลย แม้เป็น "สัตว์" ชั้นสูงสุดที่เรียกว่า "พรหมสัตว์" หรือ เป็น "โอปปาติกสัตว์" *(คือ "จิต" ของพระอนาคามี)* ขั้นสูงสุดปานใด ก็ตาม เราก็จะใช้ "**ธาตุรู้อันมีความสามารถยิ่ง**" *(ใช้อำนาจทางกาย)* นั้น ให้มัน "*ไปตลอด*" หรือ **ให้มันแสดงความรู้ตลอดทะลุ "ไป" ทั่วถ้วน** "พรหมโลก" หรือ ขอบเขตใดที่รวบรวมเอาความเป็นสัตว์

213

ที่ชื่อว่า "พรหม" แต่ละระดับชั้นเชิง ทุก ๆ ลักษณะไว้ เราจะรู้ไปให้ทั่วถ้วนให้ได้ในขอบเขตนั้น และ รู้จักสัตว์นั้น ๆ ให้หมดทุกระดับชั้นเชิง ทุกลักษณะให้ได้จริง ๆ ที่มีในตัวเรา แล้วก็จะต้อง "ดับ" หรือ "อยู่เหนือ" *(นิโรธ, นิรุทธา)* ความเป็น "สัตว์-โลก" นั้นๆ ให้ได้ อย่างเก่งสุด บริบูรณ์สุด

และ **จะต้องเห็นอยู่** *(ปัสสติ)* **เป็นสภาพที่ "กำลังจุติ"** *(จวมาเน)* "กำลังอุบัติ" *(อุปปัชชมาเน)* **แจ้ง ๆ ชัด ๆ เป็นปัจจุบันกรรมทีเดียว** ดังที่ความขยายประโยคต่อมาว่า **"เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุบัติ"**

อภิญญา ขั้นนี้ นั้น มันต้องรู้เห็นเป็นจริง และ มีความรู้ความเข้าใจยิ่งในสภาว*จิต–เจตสิก–รูปจิต–อรูปจิต* ชัด ๆ เจน ๆ ได้เยี่ยมแล้ว

เช่น เลว หรือ *หยาบ (หีเน)* ประณีต หรือ *ละเอียดสุขุม (ปณีเต)* ก็แยกออกแบ่งออกได้ถูกต้อง

มีผิวพรรณดี หรือ *ทำให้ปรากฏงามได้ขนาดได้คุณภาพตามระดับตามชั้นอย่างชัดเจนถ่องแท้อยู่ (สุวัณเณ)* มีผิวพรรณทราม หรือ *ทำให้ปรากฏยังไม่งาม ไม่ได้ขนาดยังไม่ได้คุณภาพตามระดับตามชั้น (ทุพพัณเณ)* แต่ก็เห็นชัดถ่องแท้อยู่

ได้ดี หรือ *ดำเนินไปด้วยดีมีความเจริญ (สุคเต)* ตกยาก หรือ *ดำเนินไปไม่ดียังไม่เจริญ (ทุคคเต)* ก็สามารถหยั่งรู้ละเอียดถึงจริง

ด้วยปัญญาอันยิ่ง เพราะจิตบริสุทธิ์ เห็นด้วย "ตาทิพย์" ที่สามารถเหนือมนุษย์ธรรมดาจริง ๆ *(สำนวนเดิมพระไตรปิฎกแปลไว้ว่า* **"ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์"** *)*

และ ย่อมรู้ชัดซึ่งสัตว์เหล่านั้น ๆ ผู้เป็นไปตามเหตุตามผลที่ได้กระทำตามจริงว่า เมื่อสัตว์เหล่านั้นประกอบด้วย กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ก็ดี ติเตียน หรือ เป็นผู้ว่าร้ายพระอริยเจ้า ก็ดี เป็นมิจฉาทิฏฐิโดยจริง *(เพราะไม่สำเหนียกรู้ เอาเลย)* **ก็ดี เจตนากระทำอยู่เสมอ ๆ ทั้งที่รู้ว่า ไม่ดี เป็นมิจฉาทิฏฐิก็ตาม เมื่อผ่านสภาพที่เรียกว่า** *ตายไป (หรือ เปลี่ยนสภาพไป)* **ก็จะบังเกิดขึ้นใหม่**

214

เป็นไปอย่าง *ไม่เจริญ (อบาย)* *ดำเนินไปไม่ดี (ทุคคติ)* *ตกต่ำ (วินิบาต)* *ทุกข์ร้อน (นรก)* ที่สำนวนเดิมในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยแปลไว้ว่า "ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก"

ความที่ว่า "**เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก**" นั้น แปลมาจากบาลี ได้ดีชัดตรงสำหรับผู้รู้จริงรู้รอบ แต่คน *ผู้ไม่รู้รอบ* ก็ชอบไปเน้นเอาว่า เป็นความหมายที่หมายเอากันแต่เพียง "**การตายเน่าเข้าโลงของคน**" เท่านั้น เพราะยึดมั่นในคำว่า "**กาย**" จำกัดอยู่เพียงแค่**ตัวตนร่างกายเนื้อ**เท่านั้น ตามความหมายไทยๆ *(ซึ่งบาลีเขาก็ว่า* "กาย" *ด้วย)* แต่ที่จริง คำว่า "**กาย**" ในที่นี้ **ประณีต**มาถึงขั้นนี้แล้วนั้น มันไม่ได้หมายเอาเพียงแค่**ตัวตนร่างกายเนื้อตัวของคน** อันยึดจำกัดอยู่เพียงหยาบ ๆ เป็นแค่ขั้น**ปุคคลาธิฏฐาน**ตื้น ๆ เป็นวัตถุใหญ่ ๆ เป็นก้อนโตสัมผัสง่าย ๆ เพียงเท่านี้ ไม่ ! ซึ่งแท้จริงแล้ว *อัน "เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก" นี้ นั้น* มันหมายความว่า **เมื่อถึงคราวครบรอบในโอกาสข้างหน้า ที่สถานภาพเดิมของสิ่งนั้น ๆ หรือของ "ความประชุม" อันนั้น ๆ มันไม่ประชุมกันอยู่ในทรงเก่า รูปเก่าอาการเก่าแล้ว มันแปรไปเป็นอื่นแล้ว อย่างแหลกแจกจ่ายไปทีเดียว** *ผู้มี* "**อภิญญา**" *แท้ ๆ นี้ ยังจะสามารถสัมผัสได้ อย่างเห็นได้ รู้ได้ชัด ๆ* **แม้แต่ "ส่วนเหลือ" ที่สำคัญของสถานภาพนั้น ๆ ซึ่งจะเคลื่อน** (จุติ) **ไปสู่สถานภาพอื่น เช่น จะไปตกอยู่ในสถานภาพที่ เลวลง ไปสู่ความไม่ดี ต่ำทรามลง ทุกข์ร้อน** *(ตอนท้ายนี้คือ ความหมายของประโยคที่ว่า "เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก")*

ดังนี้ ต่างหาก ที่คือ ความหมายแท้ที่สุขุมลึกซึ้ง มันมีความหมายกว้างไกล ละเอียดลึกไปจนถึง**การเปลี่ยนสถานภาพของการประชุมเป็นกลุ่มก้อน** ไม่ว่า จะประชุมกันจนถึงขนาดเป็นวัตถุธาตุใหญ่โตมโหฬารปานใด หรือ เป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม หรือ แม้จะเป็น "อากาสธาตุ" และที่สุด แม้กระทั่งเป็น

215

สถานภาพของวิญญาณธาตุ **"ที่ประชุมกันอยู่อย่างใหญ่ หรือ เห็นได้รู้ได้ชัด"** *(กาย)* แล้วเปลี่ยนสถานภาพไปเป็นวิญญาณที่เล็กละเอียดเห็นได้ยากขึ้น รู้ได้ไม่ชัด *(อรูปกาย)* ก็ตาม หรือ **วิญญาณธาตุที่ประชุมกันอยู่ในสถานภาพที่ "ดี"** *(เทวดา)* **เห็นอยู่ชัดๆ แล้วเปลี่ยนสถานภาพไปเป็น "ต่ำทราม"** *(อปายสัตตา)* **เห็นได้ชัดๆ** ก็ได้ เช่นกัน เช่นนี้ ก็เป็นสภาพที่อยู่ในความหมายของสำนวนที่ว่า "*เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง อบาย ทุคติ วินิบาต นรก*" จริงๆ อย่าเข้าใจเป็นสัสสตทิฏฐิเป็นอันขาด

เช่น ยกตัวอย่าง คนธรรมดาๆ นี่แหละ เมื่อกี้นี้ คุยจ้อหัวเราะร่วนอยู่ทีเดียว ในปัจจุบันนั้น ก็เรียกว่า เขามี "วิญญาณธาตุ" อยู่ในสถานภาพของเทวดา แต่ประเดี๋ยวต่อมา ได้รับความไม่พอใจ ก็โกรธขึ้นมาแทนที่ ในปัจจุบันนี้ ก็เรียกว่า เขามี "วิญญาณธาตุ" อยู่ในสถานภาพของสัตว์นรก ดังนี้ ก็เรียกว่า **"เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก" แท้ๆ ชัดๆ** อะไรคือ เบื้องหน้า ? อะไรคือ ตาย ? อะไรคือ กายแตก ? ผู้ปฏิบัติธรรมแท้ๆ จะเข้าใจทันที และจะต้องสำเหนียกสังวรตนทันที **ไม่ให้ "วิญญาณธาตุ" ของตน** ต้องแปรสถานภาพไปสู่ที่ต่ำออกอย่างนี้ จะระมัดระวัง "จิต" หรือ ระวัง "วิญญาณธาตุ" มันจะตกต่ำไปเป็นสถานภาพ "อกุศลจิต" ขนาดใดๆ ก็จะฝึกหัดจับให้ได้ รู้ให้ทัน แล้วจะไม่ให้มัน "เกิด" อย่างตกต่ำเป็นอันขาด เมื่อผู้นั้น เป็นพระโยคาวจรขั้นจับ "จิตในจิต" ของตนได้เก่งจริง (*มี "เจโตปริยญาณ" แคล่วคล่อง*) จะอยู่กับจิตเสมอ ไม่ห่างจิต ไม่เผลอจิต ผู้มีภูมิขั้น "นักสติปัฏฐาน" แท้ๆ ก็ย่อมทำได้แท้ และ จะสูงขึ้นดีขึ้นจริงๆ

ผู้มีอภิญญาขั้น "**จุตูปปาตญาณ**" นั้น จะเข้าใจคำว่า "ตาย" หรือ "กายแตก" นี้ ประณีต **ขั้น จิต-เจตสิก-รูปจิต-อรูปจิต เป็นตัว "ตาย" เป็นตัว "กายแตก" เปลี่ยนสถานภาพไปจริงๆ** จะไม่หลงงมโข่งอยู่กับการ "ตาย" ของเนื้อหนังมังสาเน่าเลย เพราะนั่น **มันก็ต้องจริงยิ่งกว่าจริงอยู่แล้ว**หยาบๆง่ายๆ เห็นอยู่รู้ชัด ส่วน "จิต" หรือ "วิญญาณธาตุ" นี่สิ ! มันรู้ไม่ง่าย เห็นไม่ชัดว่า จะ "ตาย" จริงหรือเปล่า ? จะหยุดเปลี่ยนสถานภาพได้เด็ดขาดเที่ยงแท้แล้วหรือยัง ? ถ้าจับได้มั่น ค้นได้แท้ "ตาย" ได้แน่ !

216

ก็จะสิ้นรอบ ปิด "การเกิด" ได้สนิท จึงจะต้องพิสูจน์เอง ให้รู้ของจริง มีของจริงให้ได้

ความไม่เปลี่ยนแปลงเลยของสถานภาพ หรือ ความบริบูรณ์, ความเที่ยงแล้ว, **ไม่เป็นอื่นอีกแล้ว**นั้น มีอยู่สถานภาพเดียว คือ **"วิญญาณธาตุ" ที่ได้ชื่อว่า เป็น "นิพพาน" หรือ สูญญภาพ** เป็น "วิญญาณัง อนิทัสสนัง อนันตัง สัพพโต-ปภังฯ" ใน "ธาตุ" อื่นๆ แม้แต่ดิน–น้ำ–ไฟ–ลม ใดๆ ก็ไม่มี "เที่ยง" ไม่มีเลยที่จะไม่เปลี่ยนแปลงไป "ความเที่ยง" หรือ "ความบริบูรณ์สุดขีด" ก็คือ ความไม่เปลี่ยนแปลงอีกแล้วของปัญญา กับ วิมุติจิต นั่นเอง เพราะเข้าใจแท้ เพราะเห็นจิต รู้วิญญาณธาตุของตนจริงๆ และ จิตที่บริบูรณ์สุดขีด วิญญาณธาตุที่ไม่เปลี่ยนแปลงอีก ก็รู้อยู่สัมผัส "ตัววิญญาณธาตุ" ที่ไม่เปลี่ยนแปลงนี้ ได้ชัดแท้จริง ก็**พ้นสงสัย** สนิทสนมตลอดกาล อย่างอื่นไม่มีอะไร "เที่ยง" เลยจริงๆ

หรือ แม้ "*ธรรมารมณ์*" *ที่มีอาการอยู่ มีสถานภาพอยู่ เป็น* "*สุขเวทนา*" *อยู่หลัดๆ ชัดๆ เจนๆ เป็นสภาพใหญ่หยาบ รู้ง่ายๆ แท้ๆ เบื้องหน้าแต่เปลี่ยนอาการ เปลี่ยนสถานภาพ จากความชัดๆ เจนๆ ความใหญ่ๆ หยาบๆนั้นไป เป็น* "*ทุกขเวทนา*" *ก็นั่นแหละ คือ ลักษณะของจิตของวิญญาณธาตุ ที่ยังไม่พ้น* "*ทุกข์*" *หรือ ยังไม่มีปัญญาแท้อันสามารถรู้เท่าทัน* "*ทุกข์*" (ยังไม่เป็น "ปริญเญยย") *ยังมีความเปลี่ยนแปลงได้ ยัง* "*เกิด*" *ใหม่อยู่อีก ยังมีความยึดว่า อย่างนี้ชอบ*, พอใจ (สุข) *อย่างนี้ไม่ชอบ, ไม่พอใจ* (ทุกข์)

ความเปลี่ยนของ "วิญญาณธาตุ" ลักษณะดังนี้แล คือ ความยังไม่เป็น "อธิปัญญา" ยังเข้าใจถึง**ความไม่อยู่ในสถาน-ภาพที่คงที่ ของสรรพสิ่ง**(อนิจจัง)ยังไม่ได้ ยังมีความนึกคิดที่จะให้วิญญาณธาตุรับรส รับสัมผัส **รับผล** แต่ในสถานภาพที่ตนต้องการและหมายมั่น (*อุปาทาน*)

โดย**ไม่มีปัญญาเข้าใจ**ใน "องค์ประกอบ" *(เหตุ – ปัจจัย)* และ "การผสม หรือ ปฏิกิริยา" *(สังขาร)* ที่เกิดอยู่ ดำเนินอยู่ทุกวินาที ยิ่งกว่าทุกวินาทีในโลกว่า ไม่มีอะไร "คงที่" และ สำคัญที่สุดก็คือ "องค์ประกอบ" *(เหตุปัจจัย)* ต่าง ๆ ที่มันกระจายตัวอยู่เป็นยอดปรมาณู เป็นยอดเอกภพในโลกนั้น มันก็ร่วมทำงานของมันเองเหมือนกัน แทรกอยู่กับที่เราทำอยู่ทุกขณะกาลด้วย โดยที่เรารู้เห็นไม่ได้ ยังมีอีกมากนักกว่านัก มันมีทั้งเล็กสุด และใหญ่กว้างสุด จนเราไม่มีอำนาจญาณสัมผัสจะรับสัมผัสรู้ได้ เราจึงป้องกันมัน ไม่ให้มันเป็น**ส่วนเพิ่ม** หรือ เป็น**ส่วนลด** ในการงาน ในการผสม ในปฏิกิริยาที่เกิดอยู่กับตัวเรา ตามที่เราต้องการ ได้สนิทสูงสุด

เราจึงไม่ควรจะไปยึดมั่นว่า จะต้องได้อย่างโน้น จะต้องเป็นอย่างนี้ เป็นอันขาด **แต่เราจะต้อง "รู้" ว่า ควรจะเป็นอย่างโน้น ควรจะเป็นอย่างนี้ ให้ได้มากกรรมมากกิริยาของเราที่สุด** แล้วเราก็จะ "เลือก" ละเว้นไม่ทำ ที่จะเป็นอย่าง "ชั่ว" จะต้อง "ทำ" หรือ ร่วมด้วยแต่จะเป็นอย่าง "ดี" จริง ๆ บริสุทธิ์ใจที่สุด จึงจะต้อง "รู้" องค์ประกอบที่จะเข้ามาแทรก เข้ามาร่วมในการทำของเรา ให้ได้มากที่สุด ถ้วนทั่วที่สุดเสมอ ๆ เท่าที่เราจะสามารถทำได้เป็นที่สุด การ "เป็นไปได้" อย่างที่อธิบายนี้ จึงเรียกว่า "ภูมิ" เรียกว่า "เก่ง" หรือ ดีขึ้น สูงขึ้น เรียกว่า สุคติ โลกสวรรค์ หรือ เป็นศัพท์ก็เรียกว่า เกิด "ญาณทัสสนะ" และ "มโนมยิทธิ" นั่นเอง

สภาพการเช่นนี้ ก็คือ สภาพที่สำนวนใน**อภิญญา "จุตูปปาตญาณ"** นี้ ว่าไว้ว่า "*ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้*"

ถ้าจะขยายคำ กระจายความให้กระจ่างขึ้นอีก ก็จะได้ว่า :–

"ส่วนสัตว์เหล่านี้ ๆ *(คือ ผู้ที่เป็นฝักฝ่าย "กุศล")* ก็เช่นกัน ก็ย่อมเป็นไปตามเหตุตามผลที่ได้กระทำตามจริงว่า เมื่อสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต

218

มโนสุจริตก็ดี ไม่ติเตียน หรือ ไม่เป็นผู้ว่าร้ายพระอริยเจ้าก็ดี เป็นสัมมาทิฏฐิโดยตรงก็ดี หรือ เจตนากระทำให้ได้อยู่เสมอ ๆ โดยตั้งใจ เพราะรู้ว่า ดี เป็นสัมมาทิฏฐิก็ตาม เมื่อผ่านสภาพที่เรียกว่า **ตายไป** *(หรือ เปลี่ยนสถานภาพไป)* ก็จะบังเกิดขึ้นใหม่เป็นไปอย่างที่เรียกว่า ดำเนินไปด้วยดี มีความเจริญ *(สุคติ)* ประกอบไปด้วยความยิ่งเลิศ*(สวรรค์)* **ถ้ายังไม่หมดสิ้นปัจจัยจนเกลี้ยงสนิทในความเป็น "โลก"** *(โลกัง)*

("โลกัง" หรือ "โลก" คำสุดท้ายนี้ จึงมีสภาพหมุนรอบเชิงซ้อนสูงสุด คือ **ต้องรู้** *ทั้ง "สมมุติสัจจะ"* **ต้องรู้** *ทั้ง "ปรมัตถสัจจะ" จนถึงขั้น "เบื้องหน้า....*(แต่ตายเพราะกายแตก)*" กล่าวคือ แม้ "ตายเพราะกายแตกแล้ว" ต่อจากนั้นไปอีก เรียกว่า "เบื้องหน้า" จะยัง "มี" สถานภาพอะไรก็ตาม เป็น "ส่วนเหลือ" เป็น* **สมมุติสัจจะ** *อันจะยังวนเวียนอยู่ในสรรพสิ่งทั้งหลาย ยังจะเป็นส่วนที่เรียกว่า "เกิด" อยู่ ก็ให้เป็น "สุคติ"* **(ดำเนินไปด้วยดีมีความเจริญ)** *หรือ เป็น "สวรรค์" (ประกอบไปด้วยความยิ่งเลิศ) นั่นเถิด ส่วน* **ปรมัตถสัจจะ** *คือ* **วิญญาณธาตุ** *ของเรานั้น* **ไม่ต้องหลงติด หลงตามไปมีอารมณ์ ชื่นชอบ หรือ เหี่ยวเฉา อะไรกับส่วนที่ยังดำเนินไปตามที่มันยังไม่สลายนั้นอีก** *ซึ่งเมื่อเราได้กระทำโดยคำนวณว่า* **"ดีสุด" โดยสุจริต โดยบริสุทธิ์ใจสุด ด้วย "เจตนา" อันบริบูรณ์ ในความเหมาะควรที่สุดแล้ว** *ก็เป็นอันเลิกกันสำหรับเรา เป็น* **"จบสนิท"** *หรือ* **"แล้วรู้แล้ว" (นิโรธอริยสัจ)** *"โลก" ก็ถึงจะเป็น "โลก" และ จะเป็น* สมมุติสัจจะที่ดี *เราผู้จบ ผู้สิ้น ผู้เลิก ผู้ไม่มี "เบื้องหน้า" ก็ถึงจะเป็น*ปรมัตถสัจจะที่จริง *หมด "เรา" ลงไปได้ด้วยประการอย่างนี้ แต่ "เขา" หรือ โลก หรือ สังคมนั้น ไม่หมด ทว่าดีแท้ ดีจริงอยู่ต่อไป)*

แล้วก็ยังมีความอธิบายย้ำซ้ำอยู่อีก *(ใน อภิญญาข้อ "จุตูปปาตญาณ" นั่นแหละ)* อันหมายเอาถึง **"วิญญาณธาตุ" นั้น** ก็**ยังจะต้องมีงานอยู่**คือ **"ต้องมีรู้"** ว่า **จะต้องเห็นสัตว์นั้นๆ อยู่ทีเดียว กำลัง "จุติ" กำลัง "อุบัติ"** *มีสภาวะหยาบ*(เลว) *ละเอียดสุขุม*(ประณีต) *ก็แยกออก แบ่งออกได้ถูกต้อง*

219

ทำให้ปรากฏงามได้ขนาด ได้คุณภาพ ตามระดับ ตามขั้น ขัดเจนถ่องแท้อยู่ (มีผิวพรรณดี) *ทำให้ปรากฏยังไม่งาม ยังไม่ได้ขนาด ยังไม่ได้คุณภาพ ตามระดับ ตามขั้น แต่ก็เห็นขัดถ่องแท้อยู่* (มีผิวพรรณทราม) *หรือ ดำเนินไปด้วยดี มีความเจริญ* (ได้ดี) *ดำเนินไปไม่ดี ยังไม่เจริญ* (ตกยาก) *ก็สามารถหยั่งรู้ละเอียดถึงจริง ด้วยปัญญาอันยิ่ง เพราะจิตบริสุทธิ์ เห็นด้วย* "**ตาทิพย์**" *(ด้วย "อธิปัญญา" เป็นที่สุด แม้จะเห็นด้วยอำนาจ "เจโต" ก็จะต้องรู้ซ้อนลงไปใน "รูป" ที่เห็นนั้น แยกออกว่า เป็น "เลว–ประณีต–ผิวพรรณดี ฯลฯ" ต่างๆ นั้น จริงๆ ด้วย จึงจะเป็นที่สุด) ที่สามารถ***เหนือมนุษย์ธรรมดา***จริงๆ และ ย่อมรู้ชัดซึ่งสัตว์เหล่านั้นๆ ผู้เป็นไปตามเหตุตามผลที่ได้กระทำตามจริง ด้วยประการฉะนี้อีก*

มัน**รู้แจ้ง รู้จริง เห็นชัด เข้าใจละเอียดยิ่ง** ราวกับ "ผู้รู้" นั้น เป็นคนตาดี ที่ยืนอยู่บนปราสาท หรือ หอสูง ซึ่งตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร จะพึงเห็นหมู่ชนกำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง

การรู้เห็นนั้น มีสภาพทั้งชนิด ที่เปรียบประดุจ *คนกำลังเข้าไปสู่เรือน* (สมาธิสส กัลลิต) หรือ อีกนัยหนึ่งเรียกว่า "**ดับ**" กับ สภาพ*คนกำลังออกจากเรือน* (สมาธิสส โคจร) หรือ อีกนัยหนึ่งเรียกว่า "**เกิด**" และ ทั้งรู้เห็นชัดในสภาพกำลังสัญจรอยู่เป็นแถวอยู่ในถนน (อุฏฐาน, อายุห) หรือ อีกนัยหนึ่งเรียกว่า "**เกิด**" กับ สภาพ**นั่งอยู่** (*หยุด*) **ที่ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร** (วุฏฐาน, ฐิติ) หรือ อีกนัยหนึ่งเรียกว่า "**ดับ**"

และ การรู้เห็น นั้น ทั้ง**เห็น**ด้วยตาดี ยืนอยู่ที่ที่จะต้องเห็นอย่างกระจะกระจ่างด้วย (มีผัสสะแท้ หรือ มีปัจจัยตั้งจริง) ทั้ง**รู้**ด้วยอย่างซ้อนซ้ำย้ำยืนยันว่า เป็นสภาพ "นามธรรม" เป็นความรู้

ที่กระจะกระจ่าง สำนึกในตัวตน แยกส่วนนั้น–ส่วนนี้ออก อย่างไม่ปนเป ไม่วกวน หรือ ไม่เหลื่อมๆ ไม่พร่าๆ เลยด้วย คือ ต้องคม – ชัดแจ๋ว – ลงตัว(*มีญาณทัสสนะแท้ หรือ มี "วิญญาณ" ชนิดที่เป็น* **"วิญญาณัง อนิทัสสนัง อนันตัง สัพพโตปภังฯ"** *ทีเดียว)*

ดังจะเห็นได้ จากสำนวนเดิมที่แปลมาจากบาลีของพระไตรปิฎกฉบับมาตรฐานหลวงนี้ ก็ชัดอยู่แล้ว แต่ต้องละเอียดลออ รู้ซับ รู้ซ้อน รู้สภาพซ่อนเชิง ซ้อนเชิงอยู่ในที่ให้ดี สำนวนส่วนนั้นก็มีว่า "*เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษ***ผู้มีจักษุ***ยืนอยู่บนปราสาทนั้น* **จะพึงเห็น***หมู่ชน กำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง เขา***จะพึงรู้***ว่า คนเหล่านี้เข้าไปสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน เหล่านี้สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร ฉันใด ภิกษุ ก็ฉันนั้นแลฯ*" ดังนี้

"ผู้รู้" หรือ **ผู้เกิดญาณ** (*ผู้บรรลุ "จุตูปปาตญาณ" นั่นเอง*) จะเข้าใจแจ้ง ทุกรายละเอียด ทุกขั้น ทุกตอน ทุกข้อ ทุกแง่ อย่างละเอียด–สุขุม–ลุ่มลึก และ ทั้งกระจ่างใจชัดเจนด้วยว่า แต่ละแง่ แต่ละเงื่อน นั้น มันซับซ้อนกันอยู่อย่างไร ? **มันดูเหมือนๆ กัน แต่มันก็มีแง่ที่ ไม่เหมือนกันผสมอยู่เสมอๆ** แม้จะอธิบายออกมาเป็นภาษาไม่ได้ ก็จะ "รู้" อยู่แท้ๆ จริงๆ อยู่ในใจอยู่ทีเดียว ด้วยภาษาคำว่า "ดับ" (*จุติ*) กับ "เกิด" (*อุบัติ*) เพียง 2 คำสั้นๆ นี้แหละ มันใหญ่ยิ่ง กว้างขวาง ลึกซึ้ง ซับซ้อน ยิ่งกว่ายิ่ง นักกว่านัก

"อภิญญา" ขั้นที่ ๕ หรือ วิชชาข้อที่ ๘ นี้ จึงทั้งดียิ่งกว่าทั้งประณีตยิ่งกว่า**ข้อก่อนๆ** (*คือ ดีกว่า ประณีตกว่า "บุพเพนิวาสานุสติญาณ" ยิ่งกว่า "เจโตปริยญาณ" ยิ่งๆ กว่า "โสตทิพย์" และดียิ่งๆ ๆ กว่า ประณีตยิ่งๆ ๆ ๆ กว่า "อิทธิวิธี" เป็นไหนๆ*) ที่ผู้บรรลุจริงในตน จะเห็นประจักษ์ว่า มัน "ประณีต" มันเป็น "ผล" ที่ทำให้คนชาญฉลาดขึ้น เป็นอริยะขึ้น**อย่างปกติๆ สามัญๆ** แท้ๆ เพียงไรๆ ! มันไม่**พิลึกกึกกือ หวือหวา น่าทึ่ง**

221

น่าตาลุกตาพองอะไรหรอก ! แต่ทว่า ผู้ฟัง "รู้" ได้ ฟังเข้าใจแท้ แม้เข้าใจเพียงด้วยคำสอน ด้วยภาษา เมื่อได้ฟัง หรือ ได้อ่านคำอธิบาย คำยืนยันใน **"อภิญญา" ข้อนี้** ก็จะ "ซาบซึ้ง" จะ *ล่วงรู้–ล้วงรู้–หยั่งรู้* **แทงทะลุเป็น "อนุศาสนีปาฏิหาริย์" ได้ทีเดียว** มันจะรู้สึกอยู่ใน "ความเก่งกาจอาจสามารถอันแหลมลึกมือชั้นปัญญาของตน" ได้จริงๆ จนจะนึกเห็นใจคนอื่นๆ ที่เขาก็คงจะรู้ได้ยาก หรือ "รู้ไม่ได้" เหมือนๆกับ **เมื่อก่อนที่เรายังไม่บรรลุ** *เรายัง "ไม่รู้"* นั่นเอง *(นี้คือ อาการของ*บุพเพนิวาสานุสติญาณ*เชิงซ้อนที่เกิดเองเป็นเอง)*

ถ้าสภาพ "คนกำลังเข้าไปสู่เรือน" นั้น เราจะเรียกว่า **"ดับ"** *(จุติ)* สภาพ "คนกำลังออกจากเรือน" ก็จะเรียกว่า **"เกิด"** *(อุบัติ)* และ ถ้าจะเรียกสภาพ "คนกำลังเข้าไปสู่เรือน" ว่า หยุด, อยู่, พัก, ตั้ง, พอ, ทรงไว้ ฯลฯ" *(ฐิติ, วุฏฐาน, กัลลิต ฯลฯ)* สภาพ "คนกำลังออกจากเรือน" ก็จะเรียกว่า "ไป, เพียร, เพิ่ม, เดิน, ก้าว, เคลื่อนอยู่ ฯลฯ" *(สมาบัติ, อุฏฐาน, โคจร ฯลฯ)* อย่างไม่ข้องใจเลย ในสภาพธรรมที่ย่อมเป็นไปอยู่ในโลก เพราะรู้แจ้งในความแปร และ ความเปลี่ยนของสรรพสิ่ง

ถ้าสภาพ "กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน" นั้นคือ **"เกิด"** *(สมาบัติ, อุฏฐาน, อายูห ฯลฯ)* สภาพ "นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร" ก็คือ **"ดับ"** *(ฐิติ, วุฏฐาน, สันติฏฐ ฯลฯ)* ดังนี้ คือ **เข้าใจสภาพ "เกิด ดับ" จริงๆ** และ ทำไมพระพุทธองค์จึงตรัสละเอียดแทรกไว้ด้วยว่า **นั่งอยู่** แล้วยังมี **ที่ทาง ๓ แพร่ง** ขยายประกอบอีก ยังไม่พอ ยังแถม *ท่ามกลางพระนคร* อีกด้วย ทั้งๆที่สภาพ "นั่งอยู่" ก็คือ คำบอก หรือ สื่อความหมายที่จะทำให้เราเข้าใจว่า "หยุด" ว่า "ดับ" บริบูรณ์แล้ว และ ดูจะไขแสดงว่า "หยุด" แท้ หรือ "ดับ" แท้ยิ่งกว่าเอาด้วย

ตามความเป็นจริงแล้ว **การ "หยุด" หรือ การ "ดับ" ของศาสนาพุทธ** โดยเฉพาะของ "ผู้บรรลุธรรม" หรือ "ผู้ตรัสรู้" ในคนเป็นๆนั้น *(หมายถึงพระอรหันต์ที่ยังไม่ตายเน่า, ผู้บรรลุนิพพานแล้ว แต่ยังเป็นคนเป็นๆอยู่)* มันไม่ได้*บริบูรณ์*อยู่ที่ **"หยุด" แล้ว ก็ไม่มีอะไร "นิ่ง" เป็นเบื้อไปเลย**

222

หรือ "**ดับ**" **แล้ว จะต้อง** "**มืดทึบ**" อย่างนั้น ไม่ใช่เลย ! แต่ความบริบูรณ์แห่งการ "หยุด" หรือ การ "ดับ" ของผู้ตรัสรู้ ในศาสนาพุทธที่เรียกว่า "นิโรธอริยสัจ" นั้น มัน "หยุดโดยมีกรรม มีการกระทำด้วยซ้ำ หรือ "พัก" ก็มี "เพียร" หรือ "ไม่มีอะไร" ก็ยังมี "รู้" หรือ แม้ "ดับ" ก็ยังมี "แสงสว่างแจ่มจ้า" เป็นสัมพัธภาพอัน "สัลเลข" หรือ "ปฏิโสต" อยู่ในโลกอยู่นั่นเอง **มันเป็น** "**สภาพขัดแย้ง**" **ที่ลงตัวได้โดยตัวเอง มี** "**ความจบ**" **อยู่ในตัวเอง** นี่คือ "วิมุติ" สูงสุดของพุทธ ที่จบด้วย "อุภโตภาควิมุติ" *("วิมุติ" โดยมี 2 ภาคเสมอ)* จริงๆ ด้วยประการเช่นนี้เอง

*การตาย*อย่างเยี่ยมยอดของผู้บรรลุ หรือ *ความดับ*สูงสุดของผู้ตรัสรู้ จึงเป็น "การตาย" ที่รู้โลก ๓ เห็นโลก ๓ เป็นอย่างดี *("นั่งอยู่" ที่ทาง ๓ แพร่ง)* พ้นความเป็น "เดรัจฉาน" *(ผู้ยังมีอวิชชาอยู่ในโลก ๓)* พ้นความเป็นสัตว์โลก หรือ "ความดับ" ของผู้ตรัสรู้แห่งพุทธศาสนาแท้นั้น จะต้องดับอยู่อย่างรู้ อย่างสว่าง ไม่ทิ้งโลก ไม่ทำลายโลก ไม่เป็นภัยต่อโลก ไม่หนีโลกเป็นที่สุด แต่กลับจะอยู่ "ท่ามกลางพระนคร" เอาด้วย หมายความว่า ผู้อยู่เหนือโลกแล้ว หรือ ผู้พ้นโลกแล้ว แต่ยังคือผู้อยู่ในใจกลางของโลกแท้ ๆ นั่นเอง หรือ หมายความว่า ผู้ที่มี "ความดับสนิท" ของพุทธแท้นั้น ก็คือ ผู้ที่อยู่กับโลกเขาได้อย่างปกติธรรมดา ไม่ทุกข์ร้อนหวั่นไหว ไม่สะเทือนสะท้อน และ แถมยิ่งรู้รอบกว้างขวาง ยิ่งแจ้งยิ่งสว่าง **เป็นตัวนำ เป็นผู้นำ เป็นตัวอย่าง เป็นแกนกลางแห่งโลกให้แก่โลก เป็นดวงประทีปให้แก่โลกด้วย** อย่างแท้จริงที่สุด มีประโยชน์แก่โลกอย่างสูงสุด จะอยู่กับสังคม จะปน ๆ อยู่กับคนกับมหาชน จะช่วยมหาชน ช่วยสังคมอย่างบริสุทธิ์ใจ

223

จริงๆ ที่สุด จะไม่หลีกลี้หนีคน หรือ กลัวสังคม (*หมด "ภยาคติ" แท้ๆ*) อย่างพวกเดียรถีย์ หรือ จะไม่เหมือนผู้ยังเป็นพระโยคาวจรอยู่ ยังไม่บรรลุเป็นที่สุดรอบ เป็นอันขาด ระวัง ! อย่าไปหลงผิด เข้าใจเอา "เดียรถีย์" ว่า เป็น "พุทธ" !!

ผู้บรรลุธรรมของพุทธศาสนาจึงเป็น "ครู" ทุกคน เป็น "ที่พึ่ง" ของปวงชน (*เป็น* "สรณัง คัจฉามิ" *เป็น* "พหุชนหิตายะ" *ตามที่เปล่งสวดตัวแท้ ใครพบ "ครู" เช่นนี้ จงรีบเข้าใกล้ เข้าหาคลุกคลี***ผู้รู้เกิดรู้ดับ ทำเกิด ทำดับได้** นี้ เทอญ)

เพราะท่านรู้จักความเป็น "โลก" แท้จริง (*โลกวิทู*) "โลก" แบบใดควรทำลาย ควรดับ ท่านก็ดับเสีย "โลก" แบบใดควรก่อ ควรจรรโลง ท่านก็ก่อ ก็จรรโลงอยู่เต็มที่ "โลก" แบบใดไม่ต้องไปก่อ ไม่ต้องไปดับมัน ไม่ต้องไปหลงเสียเวลาเรียนรู้มันหรอก ! ท่านก็รู้จริง รู้แจ้ง ถูก "โลก" นั้นๆ

ผู้รู้ว่า "โลก" อย่างไร ? ที่ตนควรเลิกควรทำลาย ควรทำ "ความดับ" เสียให้สนิท โดยเฉพาะเลิกวน เลิกเวียน เลิกเกิดเลิกดับ เลิกสุขเลิกทุกข์ กับมันเด็ดขาด แต่ยังทำ "ความดับ" เสียให้สนิทยังไม่ได้ มีแต่เข้าใจ เห็นแท้ชัดเจน ไม่สงสัยว่า "โลก" อย่างนี้เป็น "อกุศล" เป็นบาป เพราะมันเป็น "โรค" เป็น**ความเกิดอยู่ที่ชั่วที่ต่ำหยาบ** เป็น *ความต้องวนเวียนไป เป็นสุข เป็นทุกข์กับมันอยู่* อย่างเห็นในภาระ เห็นในโทส เห็นในความจริงที่ยืนยันไม่เสื่อมคลายชัดๆ ไม่สงสัยอีกเลยจริงๆว่า ควรเลิก **ควรยกจิตขึ้นเป็น "ไท" จากมัน** และ ถ้าดับมันทำลายมันให้สูญสลายไปจากสังคม ไปจากเอกภพนี้ได้ ไม่ให้เหลือ "ราก" อย่างนี้อีก เพราะมันเป็น "ราค" ก็ยิ่งดี เพราะมันคือ "โลกอบาย" ผู้นั้นก็ชื่อว่า เป็นผู้มี**สัมมาอริยมรรค**แล้ว อย่างน้อยที่สุด ก็คือ เห็นถูกแล้ว เข้าใจดี เข้าใจชั่ว มั่นคงตรงแน่ ไม่เปลี่ยนแปลง เรียกว่า มี "**สัมมาทิฏฐิ**"

224

ดังนั้น คนผู้นั้นถ้ารู้ตัวว่า ตนยังจำเป็นต้องเกี่ยวข้อง แตะต้อง สัมผัส อยู่กับ "โลก" ต่ำ ดังกล่าวนั้น แม้จะให้ความเป็นไปแห่งสิ่งนั้น เรื่องนั้น เกิดขึ้น ดำเนินไปอยู่ (*คือ ยังคงเป็น "โลก" อยู่*) ก็จะเกิดอึดอัดใจ **ไม่สบายใจ ไม่ชอบใจ จะมี "หิริ" มี "โอตตัปปะ" อยู่ทุกที่ไป** ดังนี้ เรียกว่า มี **"สัมมาสังกัปโป"**

ยิ่งต้อง **"พูด"** (*วาจา*) ต้อง **ทำเป็นงานเป็นการร่วมเข้าด้วย** (*กัมมันโต*) หรือ ยิ่งต้อง**ใช้เป็นกิจกรรมประจำเลี้ยงชีพ** (*อาชีโว*) ก็ยิ่งจะอึดอัดมาก ไม่สบายใจมากขึ้นเรื่อย ๆ ถึงจะฝืนจะทนเอา ก็ยิ่งต้องทนต้องฝืน ก็ยิ่งจะทำให้ระเบิด หรือ หนีพ้นออกไปได้แรง และ เร็วขึ้น หาก "สัมมาทิฏฐิ" เกิดแล้วจริง เหมือนเมื่ออัดอั้นไว้นาน ๆ ก็ยิ่งแน่น ยิ่งแรง และ จะเร็วด้วย

หากเป็นดังนี้ ผู้นั้นก็จะต้องคิดหามาตราการ คิดหาระบบวิธีที่จะผ่อนคลาย หรือ เลิก ละ ลด เว้นออกมาจาก "โลกอบาย" นั้น ๆ ให้ได้ การวาง "มาตราการ" หรือ จัดระบบวิธีให้แก่ตน เพื่อเกิดผลลด–ละ–ขาด–เว้นออกมาจาก "โลกอบาย" นั้น ๆ **"มาตราการ" นั้นแหละคือ "ศีล"** แล้วประพฤติปฏิบัติ ให้มี*วิริยะ* มี*พยายาม* มี*สติ* รู้รอบอยู่เสมอว่า **เราได้ทำถูกต้องตรงตามมาตราการอยู่** หากผู้นั้นพึงมี**สันตีรณจิต**ทำงานร่วมด้วยอยู่ หรือ คือ **มีสังเกตพิจารณาการเป็นไปของตนอยู่ทั้งภายนอก–ภายใน** ก็จะ*ได้รู้เห็น ได้เข้าใจ*สภาวะแห่งความพัฒนาของตน ทั้งด้านนอก ทั้งด้านในจิตของตนจริง ๆ ทีเดียว

การได้รู้ ได้เห็น ได้เข้าใจสภาวะแห่งความพัฒนาของรูปธรรม–นามธรรมดังนี้ เรียกว่า **"อธิปัญญา"** (*อภิปัญญา*) เราจะฉลาดขึ้น หลักแหลมขึ้น จะรู้ "โลก" ได้จริงจังชัดขึ้น โลกต่ำ–โลกอบายของเราได้ดับไปจากเรา ก็จะ "รู้" ได้จริง ๆ ว่า เราได้หลุดพ้นมาแล้วจากโลกนั้น ๆ หรือ พ้นมาได้นิดหน่อย–พ้นมาได้มากแล้ว–พ้นมาได้เด็ดขาดสนิท เราจะรู้ เราจะแจ้ง เป็น **"ปัญญาวิมุติ"** เราจะทำได้จริงตั้งแต่ฝืนจิต อดจิตได้บ้างไม่ได้บ้าง(*วิกขัมภนวิมุติ–ตทังควิมุติ*) จนได้เก่งขึ้นสนิทขึ้น และ เร็วขึ้น (*ปฏิปัสสัทธิวิมุติ – นิสสรณวิมุติ*) จนกระทั่งทำได้เด็ดขาด เที่ยงแท้

แน่จริง *(สมุจเฉทวิมุติ)* ก็จะรู้ จะแจ้ง เป็น "**เจโตวิมุติ**" ได้ด้วย "อธิปัญญา" หรือ "ญาณทัสสนะอันวิเศษ" โดยนัยประการ ดังนี้แล

"โลก"ใด ที่เราตรวจตนแล้วว่า *เป็นความเป็นอยู่ หรือ ความเป็นไปแห่งชีวิต*(เกิด) ที่เราต้องใช้สมอง ใช้เวลาร่วมงานกระทำอยู่ หรือ แม้ที่สุดอาศัยเป็นอาชีพเลี้ยงตน เมื่อเรา**เห็นแจ้ง**แล้วว่า "โลก"**นั้นๆ** มัน**ยังเป็นความไม่เหมาะ ไม่ควร ไม่ดีสุด** เราก็เรียกมันว่า "**โลกอบาย**" กันทุก "**โลก**" หรือ *ทุกความเป็นอยู่–ความเป็นไปแห่งชีวิต (แม้แต่ "โลก" แห่งการเกิดของจิต ที่ยังแอบเสพย์ความเลวความต่ำอยู่ ทุกดวง)* **ผู้รู้อยู่ เห็นอยู่**นั้น ก็จะต้องพยายาม **อย่าให้เกิด "โลก"** ดังนั้นขึ้นที่ตน(ดับ) ตั้งแต่หยาบจริงๆ เช่น โลกแห่งการพนัน โลกแห่งสิ่งเสพย์ติด โลกแห่งแฟชั่น โลกแห่งกามารมณ์ โลกแห่งศิลปะ ศิลปิน หรือ การแสดงออก การประดิษฐ์ การสร้างอะไรก็ตาม ได้อย่างเก่งอย่างเชี่ยวชาญ **ที่มี "ผล" ไม่ยกฐานะของเศรษฐกิจ** *(ทั้งเศรษฐกิจทางวัตถุและทางจิต)***ให้แก่สังคม** โลกแห่งการกีฬา *(การออกกำลัง ไม่ว่าจะเป็นทางกาย ไม่ว่าจะเป็นทางสมองหรือจิตปัญญา)***ที่มี "ผล" ไม่ยกฐานะของเศรษฐกิจ** โลกแห่งการเที่ยวกลางคืน โลกแห่งมิตรชั่ว โลกแห่งความเกียจคร้าน ฯลฯ

และหรือ ผู้ใด **พ้น "โลก" อบายขั้นต้น** ดังกล่าวมาแล้วจริง(ดับ) *แต่ยังมีความเป็นอยู่ความเป็นไป* กับ "**โลกกามคุณ ๕**" กับ "**โลกธรรม ๘**" อย่างหนักหนา อย่างชัดเจน โดย**เรารู้อยู่ เห็นอยู่**ของเราว่า เรายังมีเชื้อกิเลส–ตัณหา–อุปาทานอยู่ในมัน (เกิด) "**โลก**"**ใด** ที่เรามี "หิริ" มี "โอตตัปปะ" ในมันแล้วจริง นั่นก็คือ "**โลกอบาย**" **สำหรับเรา** **แต่จะยังเป็น "โลกสวรรค์" สำหรับผู้ที่เขาทั้งหลายยังโมหะ หรือ อวิชชาได้อยู่โดยแท้** ไม่ประหลาดเลย ! จงทำความเข้าใจให้ได้ แล้วอย่าเฉยเมย อย่าปล่อยปละละเลย อย่าประมาท *(พระบรมศาสดาทรงสอนเราไว้ว่า "ไม่ให้ประมาทแม้โทสภัยอันมีประมาณน้อย" เทียวนะ !)* ต้องพยายาม "**ดับ**" **โลกอบายที่เรารู้เราเห็นแท้ของเรา**ให้ได้ไปเรื่อยๆ มันจะเป็นระดับๆ ให้เราเห็นได้เป็นได้เรื่อยไปๆ สูงขึ้นๆ สุขุมประณีตขึ้นๆ

226

และแม้ที่สุด ผู้ใด**พ้น "โลก"** ดั่งกล่าวในระดับต่อมานั้นๆ ได้จริง (**ดับ**) แต่ยังมี "**โลกอัตตา**" คือ **มีจิตชอบ-จิตชัง** ยังมี**ยินดี-ยินร้าย**อยู่กับสิ่งใดๆ ก็ตาม ที่เราได้พบได้ร่วมสัมผัสร่วมรู้ (**เกิด**) โลกขั้นนี้เป็นโลกแห่งภูมิอนาคามี เป็นเรื่องของ "จิต" โดยตรง อ่านความยังมีเศษเสี้ยวของความยินดี – ความยินร้ายของจิตตนออกจริงๆ แม้ "โลก" ขนาดนี้ ก็นี่แหละ ยังคือ **"โลกอบาย" สำหรับเราอริยะระดับนี้** แล้วก็หัด *ปรับจิตเปลี่ยนจิตให้พ้นจากอาการยินดี–ยินร้ายให้ได้* (**วิมุติ–ดับ**) ให้มีแต่**จิตปัญญา**ที่เข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดอยู่กับเราขณะนั้นให้ได้ว่า คืออะไร ? กำลังจะ**พัฒนา** หรือ กำลังจะ**เสื่อม** ? และ มันควรจะพัฒนาตามฐานะแห่งเศรษฐกิจของเวลาปัจจุบันนั้นหรือไม่ ? ถ้าควรมาก ก็ร่วมมือร่วมใจทำขึ้น จรรโลงขึ้นให้มาก ถ้าควรปานกลาง ก็อนุเคราะห์ไปปานกลาง ถ้าควรน้อยจะอนุเคราะห์หรือไม่ ก็ย่อมได้ ถ้าไม่ควร ก็ต้องช่วยกันทำให้เสื่อมสิ้น หรือ ทำลายไปเลย *(แต่มิใช่ฆ่าแกง รุนแรง อย่างชาวโลก)*

การรู้แจ้งเข้าใจในปรากฏการณ์ อันพร้อมด้วยค่า หรือ ระดับฐานะแห่งเศรษฐกิจ ดั่งนี้แล คือ "**ญาณทัสสนะ**" หรือ เรียกว่า "**เกิด**" *(จิตยังมี "เกิด" อยู่ แต่เป็น*การเกิดของสุคติ หรือ "สุคโต" *คือ มีการเป็นไปที่ดีที่เจริญจริงๆ เป็นโลก "สวรรค์" แท้* ไม่ใช่สวรรค์แบบผู้เมาอารมณ์ หรือ สวรรค์ที่ยังหลอกๆ *(อัตตา,อุปาทานจิต หรือ อัสสาทะ)* **ไม่ใช่ผู้เสพย์ หรือ ผู้เห็นแก่ตัว แต่เป็นผู้ทำความเกิดที่เป็นประโยชน์เพื่อผู้อื่น** *เรียกว่า ผู้รังสรรค์ หรือคือ " พระเจ้า" เอาด้วย)*

การจะปรับจิตเปลี่ยนจิตให้พ้นจากอาการ "ยินดี" ซึ่งหมายถึง **โลภมูลจิต** *ตั้งแต่ยึดจัด ต้องการให้ได้มาสมใจตนจัด หวงแหนจัด แล้วก็ค่อยละเอียดมา จนถึงขั้นเป็นปรารถนาดี แม้ที่สุด ขั้นละเอียดถึงขนาดยังมีอารมณ์ยินดี อาการ "ยินร้าย"* ถ้า "ยินร้าย" จนออกบทบาทก็หมายถึง **โทสมูลจิต** *ตั้งแต่ยึดจัดให้ทำลายอย่างร้าย ให้ผลักไสให้ล้ม เลิกล้มไปจนสมใจตนจัดอยู่ ถือดีในปัญญาตนจัด ยืนยันจะให้ทำลายให้เลิกล้มขนิดจะเป็นไปได้ยาก* หรือ จะเป็นไปไม่ได้เลย

227

ก็ไม่รู้จักกาละเทศะแห่งโลกเลย และค่อยละเอียดมาจนขั้น อึดอัดขัดเคือง แม้ที่สุด ละเอียดถึงขั้น ยังมีความเห็นยืนยันตามที่ตนเห็น ไม่ยอมปล่อย ไม่ยอมวาง แล้วตนก็ไม่ชอบใจอยู่นิด ๆ น้อย ๆ เมื่อกระทบสัมผัส สิ่งนั้นเรื่องนั้น (ยังหลงใน "อายตน") *อยู่ก็ดี* **ก็จะต้องรู้ "จิต" นั้น ๆ ของเราให้ได้ และ ปรับเปลี่ยนปล่อยวางมันให้ได้[๑] ให้เก่ง ให้เด็ดขาด ให้แน่นอน ให้ได้** จึงจะพ้นยินดี พ้นยินร้าย สนิท แล้วก็เรียกกันได้ว่า "**ดับ**" หรือ "**อยู่เหนือจิต**" *(นิโรธ, นิรุทธา)*

ลึกสุด ที่ยังเป็น "อุปกิเลส" เศษสุดท้าย ที่จะต้องปรับจิตตนให้ได้ เป็นชัดเจนถึงที่สุดแห่งที่สุด จนจะเรียกได้ว่า "*วิมุติของเราไม่กลับกำเริบ ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพที่เกิดใหม่ไม่มีอีก*" เป็นสภาพ "ดับสนิท" ในลัทธิพุทธนั้น ก็จะต้องเป็นผู้**พ้น "วิจิกิจฉา"** ในสภาวะอาการ หรือ นิมิตของ**อุปักกิเลส**ขั้นละเอียดสุด อันมี :–

๑. อมนสิการ	๒. ถีนมิทธะ	๓. ฉัมภิตัตตะ
๔. อุพพิละ	๕. ทุฏฐุลละ	๖. อัจจารัทธวิริยะ
๗. อติลีนวิริยะ	๘. อภิชัปปา	๙. นานัตตสัญญา
๑๐. รูปานัง อตินิชฌายิตัตตะ		

ซึ่งเราจะต้อง**ไม่มี "อุปักกิเลส" เหล่านี้ในจิต** จริง ๆ หรือ เราจักทำให้ "ไม่เกิด" ความสงสัย "ไม่เกิด" **ความไม่ขัดแย้งในจิตว่า** เรามีอุปักกิเลสทั้ง ๑๐ นี้อยู่ในจิตขณะนั้น ๆ หรือไม่ !

(๑ ผู้มีบทปฏิบัติอยู่จริง ได้รู้จิตนั้นๆ จริง และได้ปรับได้เปลี่ยนอยู่จริง ผู้นั้นแหละเรียกว่า ผู้กำลังมี "อาณาปาณสติ" *ในขณะที่ลืมตาโพลง ๆ นี่เองแหละ เป็นผู้ชื่อว่า* กระทำ "สติปัฏฐาน" แท้*ที่ถึงจริง มีงานกับจิต–เจตสิก รู้รูปจิต–อรูปจิตชัด และ รู้แจ้งใน "สารรูป" ของนิพพานถูกแท้)*

228

จิตของเราจะต้องเป็น "แสงสว่าง"

จิตของเราจะต้องเป็น "วิชชา"

จิตของเราจะต้องเป็น "ปัญญา"

จิตของเราจะต้องเป็น "ญาณ"

จิตของเราจะต้องเป็น "ดวงตา"

ดวงตา–ญาณ–ปัญญา–วิชชา–แสงสว่าง ต้อง "เกิด" ขึ้นแก่เราอย่างแท้จริง อย่าง**พ้น "วิจิกิจฉา" สุดท้าย**

และ "อุปักกิเลส" แม้ขั้นละเอียดสุด ๑๐ ประการนี้ ก็จักต้อง "ดับ" ไปจากจิตของเรา อย่าง**พ้น "วิจิกิจฉา" สุดท้าย**จริง ๆ ด้วย

ไม่เช่นนั้น มันก็จะเป็น "เชื้อ" *(สังขาริกะ)* นำพาให้เกิด "อุทธัจจกุกกุจจะ" ได้อยู่ ผู้รู้แจ้งขั้นสุดยอด จะต้อง*รู้เท่าทัน* "**อุทธัจจะ" ในจิตทุกสภาพ** และ จะต้องรู้อุทธังโสโตอกนิฏฐคามี พร้อมทั้ง**ดับ** หรือ **ไม่ยึดไม่ติด ไม่หลงไม่เสพย์**แม้จิตขนาดสุดยอดดังนี้ ได้อย่างแน่ใจจริง ๆ "อุทธัจจะ" จึงจะไม่เป็น "สังโยชน์" พ้นเศษเสี้ยวธุลีสุดท้ายได้เป็น "วิชชา" เต็ม ไม่เหลือแม้ "**อวิชชาสังโยชน์**" ใด ๆ อีก

จาก "อุปักกิเลสสูตร" สุตตัน. มัชฌิ. อุปริ. ข้อ ๔๔๑–๔๖๖ ผู้อาจสามารถค้นอ่านเอาหลักฐานในพระไตรปิฎกได้ ก็จงพึงกระทำให้ยิ่ง ๆ ขึ้นเถิด ในที่นี้ก็จะนำมาให้อ่านประกอบบ้างบางช่วงบางตอนเท่านั้น

พระพุทธเจ้าตรัสถามพระอนุรุทธกับหมู่คณะด้วยเรื่องการเป็นอยู่ประจำวัน เมื่อได้รับคำทูลตอบว่า เป็นไปตามเหมาะควรแล้ว จึงตรัสต่อไปว่า

"*ดีละ ๆ อนุรุทธ ก็พวกเธอผู้ไม่ประมาท มีความเพียร ส่งตนไปในธรรมอยู่อย่างนี้ ย่อมมีคุณวิเศษ (อุตตริมนุสสธรรม) คือ* ญาณทัสสนะอันประเสริฐ *สามารถกว่าธรรมของมนุษย์อันยิ่ง* เป็นเครื่องอยู่สบาย*อัน***ได้บรรลุ***แล้วหรือ ๆ*"

สังเกตให้ดี พระพุทธเจ้า กับ พระอนุรุทธ พูดกันนั้น ถามไถ่เรื่องอุตตริมนุสสธรรม หรือ ถามถึงมรรค – ผลกันว่า **เธอมีแล้วหรือ ?** อย่างปกติ ๆ เหลือเกิน "อุตตริมนุสสธรรม" หรือ มรรค–ผลแท้ ๆ นั้น มิใช่พูดถึงไม่ได้ แต่อวดออกมาว่า "มี" ก็ได้ เมื่อเรามีจริง *(ไม่เป็น "สฐ" ถ้าไม่มีจิต "สาเฐยย")* และ จะแสดงออกไปเป็นปกติ เมื่อเรา "เป็น" อย่างนั้น ๆ แล้วจริง ๆ มันเป็นเรื่องธรรมดาที่จะบอกกันได้ ถามกันได้ ผู้ "ไม่มี" ก็จะ**เก้อ**ๆ – ยากๆ *(มังก)* ที่จะตอบ แต่ถ้าผู้ "มี" ก็จะตอบเพื่อนสหธรรมมิกผู้ไต่ถามถึง **มรรค – ผล** ที่ตัวมีได้อย่าง**ไม่ต้องเก้อเขิน ไม่ต้องยากยุ่งเลยจริง ๆ** *(แต่มิใช่ตอบอย่างอวดดีเกินไป หรือ ยกขึ้นข่มเขา จนอีกฝ่ายต้องอับอาย หรือโกรธ ทว่าก็ต้องให้เขาเกิด "อิจฉาวจรจิต" ให้ได้ หรือ แสดงให้จูงใจเขาให้เขาศรัทธา ให้เขาปรารถนาบ้าง นั่นแหละ ดีที่สุด)*

พระอนุรุทธ ก็ทูลตอบว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในเรื่องนี้ พวกข้าพระองค์ผู้ไม่ประมาท มีความเพียรส่งตนไปในธรรมอยู่ ย่อมรู้สึกแสงสว่าง และ การเห็นรูป *แต่ไม่ช้าเท่าไร* แสงสว่าง *และ* การเห็นรูป *อันนั้น ของพวกข้าพระองค์* **ย่อมหายไปได้** *พวกข้าพระองค์***ไม่แทงตลอดนิมิตนั้น ๆ"**

จะเห็นได้ว่า **ศาสนาพุทธนั้น** *ไม่ได้ใฝ่หาอะไรยิ่งไปกว่าใฝ่หา "คุณวิเศษ"* ที่เรียกว่า **อุตตริมนุสสธรรม**

และ "อุตตริมนุสสธรรม" ก็ไม่ใช่อะไรอื่นเลย คือ **เครื่องอยู่สบาย** *(ผาสุวิหาร)* กับ **ญาณทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ** *(อลมริยญาณทัสสนวิเสโส)* ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ธรรมดา ๆ นั้น หาได้ยากยิ่ง และ คำว่า "อยู่สบาย" หรือ "สบาย" อันบาลีว่า "ผาสุ" *(หรือ "ผาสุก")* ในที่นี้ ก็**ไม่ได้หมายความว่า "สบาย" อย่างชาวโลกเขาติดเขายึด แต่ก็ไม่ขัดกับชาวโลกด้วย** คือ หมายถึงความง่ายในใจ ความสะดวกโดยควร โดยธรรม โดยพอเหมาะ โดยเฉพาะ ก็มีความฉลาดที่ละเอียด**บริสุทธิ์ใจที่สุด**ประกอบอยู่ใน

230

ความง่าย ความสะดวกนั้น อย่างมิใช่ง่าย หรือ สะดวก **เพราะเห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่น** หรือ สะดวก เพราะ**ขี้เกียจขี้คร้าน** เป็นอันขาดด้วย

จะเห็นได้ชัดๆ อีกว่า **"อุตตริมนุสสธรรม"** หรือ **"คุณ-วิเศษ" ของผู้บรรลุธรรมใน ศาสนาพุทธนั้น มิใช่สิ่งพิลึกกึกกือ ไม่ใช่ความเก่งกาจที่เป็น "เดรัจฉานวิชชา" เป็น "ไสยศาสตร์" นอกรีตนอกเป้าหมาย ซึ่งเป็นเครื่องมือหากินของ***ผู้ทำลายศาสนาพุทธ* (คือ ผู้อวดอุตตริฯ ที่ไม่ถูกจริงตรงจริง หรือไม่ควรอวด) **จนพาผู้คน***หลงผิด* **และ** มัวเมางมงายกันอยู่มากหลากหลายในปัจจุบันนี้ นั้น **ไม่เลย !**

แท้ๆ นั้นคือ สิ่งที่เรียกว่า **"ผาสุวิหาร"** หรือ ที่แปลกันว่า **"เครื่องอยู่ผาสุก หรือ เครื่องอยู่สบาย"** โดยแท้โดยจริง ซึ่งจะมีได้เป็นได้ ก็ต้องมี **"ญาณ-ทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ" จริงๆ** ด้วย จึงจะเรียกว่า "รู้" สภาพธรรมนั้น และ จะต้องทำให้ "มี" ทำให้ "ได้" ทำให้ "เกิด" สภาพธรรมนั้นๆ ที่เราเอง เป็นของจริงอีกด้วย

"ญาณทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ" จึงเป็น**อุตตริมนุสส-ธรรม** เป็น**คุณวิเศษ** ที่จะต้อง "เกิด" ต้องมีขึ้นในเราให้ได้ แม้เราจะ "เกิด" สภาพธรรมที่เรียกว่า "วิมุติ" ลักษณะใดๆ วิถีใดๆ มาก่อน ก็ตาม ก็จะต้องมา "เกิด" สภาพธรรมที่เรียกว่า **"ญาณทัสสนะอันประเสริฐแสนวิเศษ" นี้ เป็น "ปัญญาวิมุติ" ให้ได้เป็นสำคัญ** คือ จิตของตนวิมุติ *(เจโตวิมุติ)* แล้ว ก็ให้ **"รู้" ให้แน่ๆ จริงๆ** ว่า อย่างนี้ๆ แหละ คือ "วิมุติ" แท้ๆ ของพุทธศาสนา หรือ มีความเข้าใจทางปริยัติทางบัญญัติในเรื่อง "วิมุติ" มาก่อนอย่างดีเป็น "สัมมาทิฏฐิ" แท้แล้ว ก็มาทำ**ให้เป็นที่จิตเรา**ให้ได้ และ **จับจิตรู้จิตของเรา**ว่า "วิมุติ" ถึงจิต (เจโต) แล้วนั้น เป็นอย่างนี้ๆ

231

และ **การอยู่ผาสุก**ของผู้มีคุณวิเศษ หรือ มีญาณปัญญาอันประเสริฐนี้ จะไม่ใช่ภาวะของคนผู้มีสภาพเอาเปรียบผู้อื่น หรือ มีเปรียบผู้อื่น โดยจะเห็นได้ชัด แม้การกิน การอยู่ การหลับ การนอน ก็ไม่มีเปรียบเหนือผู้เหนือคนเขาอย่างเห็นได้ ชี้ได้ ยืนยันได้ ชัด ๆ จริง ๆ ! ผู้มี "**เครื่องอยู่ผาสุก**" **มีคุณวิเศษจริงนั้น** แม้การกิน การอยู่ การหลับ การนอนของท่าน นอกจากจะไม่เอาเปรียบ หรือ อยู่ในสภาพไม่มีเปรียบผู้อื่นแล้ว ท่านยังจะกินเป็นครู อยู่เป็นครู หลับเป็นครู นอนเป็นครู เป็น**สรณะ** (*เป็นแบบเป็นอย่าง เป็นหลักยึด เป็นที่พึ่ง*) แก่ผู้อื่นเสมอ ๆ อีกด้วย

พุทธศาสนิกชนทุกคนจะต้องพยายามให้ "เกิด" สิ่งนี้

ทีนี้การจะ "เกิด" สิ่งนี้ได้นั้น

ก็คือจะต้อง "ดับ" สิ่งที่เรียกว่า "กิเลส" ให้ได้ นั่นเอง

ซึ่งก็ได้อธิบายสาธยายเกี่ยวกับ**การ "ดับ"** เรื่องนี้ มาโดยตรงอยู่เสมอ กระทั่งที่สุด "อุปกิเลส" ที่กำลังพูดถึงอยู่นี้ ก็จะต้อง "ดับ" ให้ได้ ให้สิ้น เราจึงจะ "เกิด" ญาณ เกิดปัญญา เกิดวิชชา เกิดดวงตา เกิด*แสงสว่าง* หรือ เกิดเป็น "วิสุทธิเทพ" เป็นที่สุด

การ "ดับ" จึงคือ การ "เกิด" นั่นเอง *เป็นอันเดียวกันแท้*

หาก*เรา "ดับ" สัตว์อบาย*ในตน (*อย่าลืมว่า "สัตว์อบาย" ก็มีขั้นมีระดับ*) ได้สนิท วิสุทธิหมดจดเด็ดขาดเป็นที่สุดใน "จิตกิเลส" ใด เมื่อนั้น*เราก็ "เกิด" เป็น* **พระ** หรือ เป็น**พุทธ***ผู้ทรงธรรมแท้*เรื่อยไป (*หรือ เป็น อุบัติเทพ–วิสุทธิเทพ*)

ความเป็น "พุทธ" หรือ **การเกิด**ของ "พุทธ" ก็คือ เช่นนี้เอง

การตายสิ้น การ "ดับ" สนิทสุด ก็คือ การ "เกิด" เป็น**ขั้นสุดยอดสุดดับสูญ**ในวิจิกิจฉา (*อโสภณเจตสิกตัวสุดท้าย*) ก็คือ **เกิดอมตะ**ในปัญญา (*โสภณเจตสิกตัวสุดท้าย*) ให้ได้ทุกจุดทุกเรื่องทุกทีไปเถิด ในจิตของเรา

ที่พระอนุรุทธทูลตอบพระพุทธองค์ไปว่า *แสงสว่าง และ การเห็นรูป*ของท่านยังไม่บริบูรณ์ เพราะยังไม่*แทงตลอดนิมิต*นั้น

232

คำว่า "**ย่อมรู้สึกแสงสว่าง**" หรือ บางท่านแปลว่า "**การจำแสงสว่าง**" อันมาจากบาลี "โอภาสัญเจว สัญชานาม" นั้น โดยธรรมาธิฏฐาน มันคือ *สภาพ*__รู้__*ที่เอียงมาทาง*__เข้าใจ__ หรือ **เรื่องปัญญา** ส่วนที่ว่า "**การเห็นรูป**" อันมาจากบาลี "ทัสสนัญจ รูปานัง" นั้น โดยธรรมาธิฏฐานแท้ๆ มันคือ *สภาพ* __รู้__*เหมือนกัน แต่*__รู้__*ในลักษณะเอียงไปทาง*__เชื่อ__ *หรือ* **ศรัทธามั่น มันเป็นความละเอียดลึกซึ้งอยู่ในตัวของ "ญาณทัสสนะ"** สำหรับพระโยคาวจรขั้นสูงจะรู้จักดี และ จะเข้าใจแยกสภาพทั้งสองนี้ออกทีเดียว **และจะต้องให้ตน "เกิด" สภาพทั้งสองนี้อย่างบริบูรณ์เป็นที่สุด**

เมื่อพระอนุรุทธสารภาพว่า ท่านยังไม่ "แทงตลอดนิมิต" ก็หมายความว่า ยังรู้แจ้งไม่สิ้นรอบ ยังเห็นจริงไม่จุใจ สภาวะของ "ธาตุรู้" ยังไม่เกิดจนครบความบริบูรณ์ นั่นเอง

จะบริบูรณ์ได้ ก็โดยการรู้แจ้งในจิต – เจตสิก – รูปจิต – อรูปจิตของตนเอง หนะแหละว่า มันมีเศษธุลีกิเลสที่เรียกกันอยู่ขณะนี้ ว่า "อุปักกิเลส" ในจิตของเราหรือไม่ ? แล้วก็จะต้องทำให้ "**รู้**" **จักมันอย่างชัดเจนแจ้งสว่าง เข้าใจสภาพมันมีอย่างไร เป็นอย่างไร ? แตกต่างกัน ซึ่งละเอียดหนัก สุขุมนักยิ่งแล้วนี้ นั้น เป็นไฉน ? ให้ปรากฏเข้าใจ ใสแจ๋ว สว่างแจ้งอยู่จริงๆ**_(นี้คือ ความหมายของ "การจำแสงสว่าง")_ และจะต้องทำให้ "**รู้**" **จนมั่นใจ จนเชื่อสนิท จนเกิดรูปร่าง จนจับสภาพนั้นได้ติดในใจ ถูกตรงสภาพนั้นๆ แท้ๆ เที่ยงๆ แน่ๆ นอนๆ เมื่อใดๆ ก็ได้ๆ**_(นี้คือ ความหมายของ "การเห็นรูป")_ จนพ้นวิจิกิจฉา

เรื่องการพ้น "วิจิกิจฉา" จึงเป็นสภาพธรรมที่สำคัญมากในการตรัสรู้ เพราะมันเป็นตัว "ปิด" ฉาก แห่ง "เจตสิก" ตัวสุดท้ายที่สุด ของทุกๆ ฉาก

ทีเดียว แม้ฉากจบเป็นที่สุด แห่งรอบที่สุด ไม่ว่า ต่ำสุด-สูงสุดใดๆ ก็ตาม

การ "ดับ" ของ **วิจิกิจฉา** *เป็นที่สุด จึงคือ การ "เกิด" ของ* **ปัญญา** *แท้ๆ เป็นที่สุดแน่ๆ นั่นแล* ต้องทำดังนี้ ให้**เป็นที่สุด**ให้ได้เสมอ ๆ เถิด

พระพุทธองค์ตรัสตอบพระอนุรุทธว่า

"ดูกรอนุรุทธ พวกเธอต้อง**แทงตลอดนิมิต** นั้นแล แม้เราก็เคยมาแล้ว เมื่อก่อนตรัสรู้ **ยังไม่รู้เองด้วยปัญญาอันยิ่ง**๑ ยังเป็นโพธิสัตว์อยู่ ย่อมรู้สึก **แสงสว่าง** และ **การเห็นรูป**เหมือนกัน แต่ไม่ช้าเท่าไร **แสงสว่าง** และ **การเห็นรูป**อันนั้นของเราย่อมหายไปได้ เราจึงมีความดำริดังนี้ว่า อะไรหนอแล เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้**แสงสว่าง** และ **การเห็นรูป**ของเราหายไปได้ ดูกรอนุรุทธ เรานั้นได้มีความรู้ดังนี้ว่า **วิจิกิจฉา**แล เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ "**วิจิกิจฉา**" **เป็นเหตุ สมาธิของเราจึงเคลื่อน** เมื่อสมาธิเคลื่อนแล้ว **แสงสว่าง** และ **การเห็นรูป** จึงหาย ไปได้ เราจักทำให้**ไม่เกิดวิจิกิจฉา**ขึ้นแก่เราได้อีก ฯ"

ก็ต้องค่อย ๆ มาทำความเข้าใจไปทีละน้อย ๆ กันให้ดี

"**แทงตลอดนิมิต**" นั้น หมายความว่า ต้อง "รู้" ทะลุละเอียดนอก–ใน ทั้งทิ่มเหลี่ยม มีแง่ มีชั้น มีเชิง สลับซับซ้อน "รู้" อะไรล่ะ ? ก็ "รู้" **นิมิต** นั่นเอง "**นิมิต**" คือ **นิ+ม+อิต** พอเห็น "**ม**" ก็คงจะรู้แล้วว่า มันก็คือ **จิต**นั่นแน่ ๆ "**อิต**" หมายความว่า ย้ำยืนยันเอาความมี ความเป็นที่เห็นๆ อยู่ สัมผัสอยู่รับรู้อยู่ เป็นความมีแล้วจริง เป็นแล้วจริง ถึงแล้วจริง "**นิ**" หมายความว่า **ไม่** ดังนั้น "**นิมิต**" จึงคือ *ที่ "จิต" นี่เอง นั่นแหละ สัมผัสให้แท้*

(๑ "ปัญญา" อันยิ่งนี้ คนขั้นพระบรมโพธิสัตว์ หรือ ชั้นโพธิสัตว์มหาสัตว์ ท่านก็ใช้คำว่า "อภิสัมพุทโธ" แต่ถ้าคนธรรมดาก็ใช้ "อภิปัญญา" หรือ "อธิปัญญา" และ ภูมิจิตก็มีตามฐาน ตามระดับจริงนั้น ๆ ด้วย ซึ่งจะเป็นใคร ระดับไหน ก็ให้มันเกิดการรู้ซาบซึ้งเข้าใจอย่างลึกจนโล่งจนคลายสงสัยให้ได้กันทุกเปลาะ ๆ เทอญ)

234

ล้วงถึงให้จริง แล้ว "รู้" ให้ออกให้ได้ว่า **ไม่ใช่ความจริง** (นิ) *ก็มี และ* **จิตจริงๆ** (ม) *ก็มี* **ต้องแทงทะลุ หรือ แทงตลอด**

เรา "เกิด" *ญาณทัสสนะอันวิเศษประเสริฐสุด* ไม่ได้ เป็นที่สุด หรือ "เกิด" *การจำแสงสว่าง และ การเห็นรูป* ไม่ได้ เป็นที่สุดกันอยู่เพียงไร ก็เพราะ**สมาธิของเราเคลื่อน**

"**สมาธิเคลื่อน**" *(สมาธิ จวิ)* นั้น หมายความแท้ๆถึงแก่น ก็คือ *จิตที่เป็น* สภาพ "รู้" *อย่างเก่ง ชนิด* **ยอดเก่งสุด** *ของเรานั่นแหละ มันจะมีความสามารถ "รู้" วิเศษสุดเก่งได้สุดสูง* **ขนาดไหน** *ก็นับเอา* **ขนาดนั้น** *ของเรา นั่นแหละ เป็น "อธิจิต" หรือเป็น "สมาธิ" หรือ "ปัญญาอันยิ่ง" ของเรา หรือ "อภิสัมพุทโธ–อภิปัญญา–อธิปัญญา" (ในเมื่อ "สมาธิ" หมายถึง "อธิจิต" และ เมื่อ "จิต" หมายถึง "ธาตุรู้") จะเรียกตัวไหนตัวหนึ่ง ก็เลือกเอา ล้วนเป็นภาษาแทน เรียกสภาพจริงตามความเป็นจริงนั้น ๆ ได้ทั้งนั้น ของจริง ก็คือ* "**ธาตุรู้สภาพเก่งสุด**" **ของเรา** *นั่นเอง* แต่แล้วมันก็**ไม่มี** "**ธาตุรู้สภาพเก่งสุด**" นี้ ทำงานอยู่ในจิตขณะนั้นๆ มันกลายเป็นว่า "จิต" ตัวรู้ หรือ ตัวความฉลาดเฉลียวนั้น **กลับหย่อนสมรรถภาพไป** ถ้าหย่อนสมรรถภาพมาก ก็ยิ่งชื่อว่า "สมาธิเคลื่อน" มาก นั่นเอง หย่อนสมรรถภาพไปน้อย ก็ชื่อว่า "สมาธิเคลื่อน" ไปน้อยๆ *(สังเกตดีๆ ในคำว่า "สมาธิ" ที่สูงเยี่ยมยอดแท้ๆนั้น มันกลับจะไม่มีสภาพ "ดับธาตุรู้" หรือ "ไม่รับรู้" หรือ "ไม่รู้อย่างยิ่ง" อะไรทำนองนั้น เป็นอันขาด)*

จึงจำเป็นจะต้องมี "**จิตสภาพเก่งสุด**" *(อธิจิต หรือ สมาธิ)* **นี้ ใช้อยู่เสมอ**ๆในเรา หรือ "จิตสภาพเก่งสุด" นี้ จะต้อง**เต็มสมรรถภาพอยู่เสมอ**ๆ ในตัวเรา อย่าย่อหย่อน อย่าให้กลายเป็น "จิต" ที่มีคุณภาพเป็นอื่นไป... แล้วเราก็จะเป็นอันหวังได้ว่า เราคือ **ผู้มี "การจำแสงสว่าง และ การเห็นรูป"** หรือ เราก็จะเกิด "คุณวิเศษ" *(อุตตริมนุสสธรรม)* **เกิด** "ญาณทัสสนะอันวิเศษประเสริฐสุด" *(อลมริยญาณทัสสนะวิเสโส)* จริงๆ ตามขั้น ตรงภูมิ

แต่ถ้าจะไม่ได้ ไม่เป็นดังกล่าว หรือ จะไม่ "เกิด" ผลบรรลุสูงสุดดังหวังนั้น

235

พระพุทธองค์ก็ทรงยืนยันไว้อีกแหละว่า เพราะ "วิจิกิจฉา" เป็นเหตุ ตัว**วิจิกิจฉา**นี้ จึงสำคัญมากที่สุด ที่จะต้องเข้าใจมันให้ถ่องแท้เพียงพอ

"วิจิกิจฉา" คือ **การยังมีความไม่ชัดเจนในความรู้ของตน ยังเป็นความไม่ตัดสินในตน ยังไม่รู้จริงจนแน่ใจ มั่นใจชัดใจปักใจแจ่มใจ**

ในขณะนี้ เรากำลังหมายถึง การรู้จัก "จิตสภาพเก่งสุด" ของเราเอง ซึ่งเราจะต้องทำตนให้เป็น ผู้มี "จิตตัวเก่งสุด" นี้ในเราเสมอๆ(*อันเรียกว่า เป็น*"สมาธิ") แล้ว "จิตสภาพเก่งสุด" นี้ มันจะทำงานเองจริงๆ มันจะพาเราเจริญ พาเราเดินทางไปสู่ธงชัยอันมนุษย์โลกควรได้ควรเป็น คือ เป็นพระอรหันต์ได้อย่าง "อนันตัง" ทีเดียว มีสูง และ สูงไปเรื่อยๆ **อย่างเที่ยงแท้ หรือ อย่างมีทิศตรงทิศเดียว คือ ทิศเหนือ**(*อุตตร*) ไม่มีวก ไม่มีวน ไม่มีคด ไม่มีโค้ง ไม่มีกลับหลัง และ ไม่มีเลื่อนถอยเอาเลยจริงๆ เป็นขั้นสุดท้าย จะมีแต่ความรุ่งเรืองสว่างไสวพุ่งไปให้ตรงยิ่งๆขึ้น และ เก่งกล้าใหญ่กว้างไปเรื่อยๆจริงๆ(*วิญญาณัง อนิทัสสนัง อนันตัง สัพพโต ปภังฯ*)

ดังนั้น เราจึงจะต้องรู้จัก "จิตสภาพเก่งสุด" ของเราให้ได้ **อย่างไม่สงสัย อย่างไม่ลังเล รู้จักมันให้ชัดเจนที่สุด รู้แจ้ง ตัดสินใจ ให้แน่นอนที่สุด รู้ให้จริง รู้ให้แน่ รู้ให้มั่น** แล้วเราจะทำตนให้เป็นผู้ที่มี "จิตสภาพเก่ง" นี้ อยู่กับตัวเราเสมอๆ ให้ได้มากชั่วโมงที่สุด–มากนาทีที่สุด–และมากวินาทีที่สุดให้ได้จริงๆ หรือ เก่งละเอียดยิ่งถี่ยิ่งกว่าวินาทีได้เท่าใดๆ ก็จะทำเอาให้เกิดจริงเป็นจริงแก่ตนเถิด

การ "ดับ" ของ**วิจิกิจฉา**ขั้นนี้ จึงคือ การ "เกิด" ของ**ปัญญา**แท้ๆ และ การ "เกิด" ของ**วิมุติ**อยู่พร้อมๆกันทีเดียว หรือคือ การ "เกิด" ของมรรค–ผล–นิพพาน ที่จะไล่เรียงตามมาจริงๆ

236

พระพุทธพจน์ที่ว่า *"ดูกร อนุรุทธ เรานั้นได้มีความรู้ดังนี้ว่า "วิจิกิจฉา" แล เกิดขึ้นแก่เรา ก็ "วิจิกิจฉา" เป็นเหตุ สมาธิของเราจึงเคลื่อน เมื่อสมาธิเคลื่อนแล้ว แสงสว่าง และ การเห็นรูป จึงหายไปได้* **เราจักทำให้ไม่ "เกิด" วิจิกิจฉาขึ้นแก่เราได้อีก ๆ"**

นักปฏิบัติธรรม ที่ทำความเข้าใจได้ดี ๆ แล้ว จึงจะต้องหัดมั่นใจ **หัดกำหนดรู้** *สภาพ "จิต" ตัวที่ใสที่สุด สว่างที่สุด มีสภาพบริบูรณ์ที่สุดของเรานี้ให้ได้* **อ่านจิตตัวเองให้ออก** แล้วมี "จิตสภาพเก่งสุด" ตัวนี้ อยู่กับตัวให้ได้เสมอ ๆ อย่าพราก อย่าห่างมันทีเดียว

ถ้าทำได้ก็นั่นแหละคือ ผู้เที่ยงแล้วต่อการจะได้ตรัสรู้สูงสุด

และแม้ "รู้" จิตตัวนี้แล้วจริง แต่หากจะมีจิตจร หรือ กิเลสผ่านพัดเข้ามาทำให้ "จิตตัวเก่งสุด" ของเรา เศร้าหมองไป เอนไปบ้าง ไหวไปบ้าง เป็นบางครั้งบางทีคือ ยังมีเศษกิเลสทำร้ายอยู่บ้างนั่นเอง **แต่เราก็รู้เท่า รู้ทันมันอยู่เสมอ** ก็ผู้นั้นแหละคือ ผู้เป็น**พระอนาคามี**แล้วโดยจริง

เป็นผู้รู้จัก "จิต" จับสภาพจิตตนเองได้แท้ "กามราคะ" หรือ "ปฏิฆะ" เพราะเหตุแห่งกาม เพราะเหตุแห่งวัตถุโลก ๆ ไม่มีแล้วอย่างแน่นอนในเรา *(สิ้น "สังโยชน์" เบื้องต่ำ ๕ ประการ อันมี สักกาย–ศีลพตปรามาส–วิจิกิจฉา และ กาม-ราคะ ปฏิฆะ)*

ไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ เพราะกาม เพราะวัตถุโลก ๆ **ขั้นหยาบขั้นต่ำ** จะยังเหลือโลภะ เหลือโทสะอยู่อีกบ้าง ก็เพราะ "มานะ" เพราะ "อุทธัจจะ" ที่ยังไม่รู้เท่ารู้ทันนั่นแหละ เป็นเหตุเป็นปัจจัย **หาใช่เพราะเหตุหยาบเหตุต่ำ ๆ นั้น ๆ อยู่ไม่**

จะสูงจนถึงขั้นแม้**เศษเหลือ**ของวัตถุกาม เป็น "รูปราคะ" เป็น "อรูปราคะ" ก็ไม่มี (สิ้นเกลี้ยง) จริงแล้ว

237

แต่กระนั้นก็ตาม **พระอนาคามี**ขั้นสูงถึงขนาดนี้ ก็ใช่ว่า จะไม่มีโทสะ ยังมีโทสะได้อยู่ แม้ขั้นรุนแรงมากมายก็ยังได้ กิริยาอาการแสดงโทสะออกมาก็เหมือน ๆ กันนั่นแหละ กับผู้เป็นปุถุชนที่เขาโกรธ เพราะเหตุแย่งกามแย่งลาภแย่งอบายมุขต่ำ ๆ กัน **เหตุ–ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบให้เกิดโทสะ**เท่านั้น ที่มันหยาบมันละเอียด หรือ มันใช้**แบ่งต่ำแบ่งสูง**ผิดกัน และ การ**รู้ตัว ไหวตัว**ว่า "ตนโกรธ" นั่นอีก ที่พระอริยเจ้า จะไหวรู้เร็วกว่า นั้นอีกหนึ่ง การอาฆาตพยาบาทอีกอนึ่ง ที่พระอริยเจ้า ก็จะ**เบาบาง**กว่าคนธรรมดามาก ยิ่งเป็นพระอริยเจ้าขั้นสูง ก็ยิ่ง "ไหวรู้" เร็ว และ "อาฆาต" อ่อนมากขึ้น ๆ

ฉะนั้น จึง**ยาก**มาก ที่จะรู้ได้ เมื่อเห็นคนโกรธ เห็นคนมีโทสะแล้ว จะชี้ว่า ใครคือ "ปุถุชน" ? ใครคือ "พระอนาคามี" ? ถ้าไม่ทราบเหตุทราบปัจจัย หรือ ให้แท้ๆก็คือ ไม่ทราบถึง "จิตในจิต" ของคนผู้นั้น ๆ ด้วย "เจโตปริยญาณ" จริง ๆ

เพราะการจะหยั่งรู้ว่า ใครเป็น "พระอริยะ" โดยเฉพาะขั้นสูง ๆ เช่น พระอนาคามี หรือ พระอรหันต์นั้น มันไม่ใช่เรื่องง่ายๆ ไม่ใช่เรื่องตื้น ๆ

ยิ่งความหลุดพ้น ความปล่อยวาง การพ้นทุกข์นั้น มันเกิด มัน**เป็นไปได้อยู่ใน "จิต"** ของท่านผู้บรรลุนั้นๆ อันมีเหตุมีปัจจัย มีขั้นตอน มีเชิงชั้นประกอบอีกอยู่ (*ปรมัตถสัจจะ*) และ การแสดงสมมุติสัจจะของท่านผู้บรรลุก็**เป็นเช่นคนธรรมดา ๆ ปกติ ๆ** นั่นเอง จึงอย่ารีบร้อน**ตู่ผิดตู่ถูก**อะไรเอาง่าย ๆ เป็นอันขาด โดยเฉพาะไปผลีผลามตำหนิติเตียนพระอริยเจ้าผู้ที่เรายังไม่รู้ไม่แจ้งได้ด้วย "ญาณ" ทั้งด้วยการพิสูจน์แล้วอย่างแน่จริง เข้าใจแท้ เพราะผู้ที่บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว แม้โดยลักษณะข้างนอกของท่าน กายกรรม,วจีกรรม อาจจะทำให้คนธรรมดามองเห็นดูเหมือนว่า ท่านยังโกรธ ก็ยังมีได้เป็นได้ แต่แท้จริง จิต (*มโนกรรม*) ของท่านในขณะนั้น ๆ ก็ตาม ไม่มีโลภไม่มีโกรธเลยจริง ๆ ผู้ยังไม่ได้พิสูจน์ในท่านจนถ่องแท้ ก็อย่าผลีผลามไปตำหนิติเตียน หรือ หลงตัดสินเอาง่าย ๆ เป็นอันขาด

238

เรื่องของ "จิตในจิต" จึงเป็นเรื่องลึกซ้อน ซ่อนซ้อน ซับซ้อน ดั่งนี้จริงๆ ก็ขนาด **พระอานนท์** แท้ๆ ก็ยังไม่รู้ว่า **พระกุณฑธานะ** นั้น เป็นพระอรหันต์ เพราะ**พระกุณฑธานะ**นั้น ยังเถียงแย่งเอาสลากจากท่านอยู่ ดังนี้ เป็นต้น หรือ **พระสารีบุตร** เองแท้ๆ ยังไม่ทราบว่า **พระลกุณฏกภัททิยะ** เป็นพระอรหันต์ ก็ยังได้ทั้งๆที่อยู่ด้วยกัน สอนก็สอนเองอยู่แท้ๆด้วย ("*ภัททิยสูตรที่ ๒*" *ขุททก. อุทาน. จูฬวรรค. ข้อ ๑๔๘*) ดังนี้ เป็นต้น

จึงขอให้ระวัง และ อย่าด่วนตัดสิน "พระอริยะ" ด้วยความประมาทง่ายๆเป็นอันขาด และ มันไม่เป็นกำไรเลย สำหรับผู้ที่ตัดสินผิด หรือผู้ไปตู่ไปจาบจ้วงพระอริยเจ้านั้นๆ

"**พระอนาคามี**" ดั่งที่กำลังกล่าวถึงอยู่นี้ แม้จะรู้จัก "วิปัสนูปกิเลส ๑๐" ชัดเจน ไม่ว่า โอภาส–ปีติ–ปัสสัทธิ หรือ อธิโมกข์–ปัคคหะ–สุข โดยเฉพาะละเอียดขึ้น ญาณ–อุฏฐาน–อุเบกขา ก็รู้แจ้งชัดแท้ ตัดขั้นหยาบขาด ลดขั้นกลางได้มากแล้ว เหลือส่วนละเอียดเท่านั้น ก็ยังเก็บส่วนละเอียดรู้เข้าใจในความสุขุมประณีตนั้นๆ เป็น "นิกันติ" ได้อยู่ ก็ตาม

หาก "**อุปกิเลส ๑๖**" ยังมากอยู่ ก็ยังจะมีโทสะ มีโลภะได้อยู่ รุนแรงก็ได้ อ่อนบางก็ได้ บ่อยๆก็ได้ นานๆครั้งก็ได้ แล้วแต่จริตแล้วแต่บุคคล ดังนั้นจึงจะต้องลดจิตที่มันมีสภาพเป็น **อภิชฌาวิสมโลภะ–พยาบาท–โกธะ–อุปนาหะ** และ จะต้องเรียนรู้สภาพละเอียดซ้อนลงไปเรื่อยๆ ที่เป็น **มักขะ–ปลาส–อิสสา–มัจฉริยะ** ตลอดไปถึง **มายา – สาเฐยยะ – ถัมภะ – สารัมภะ** เพราะจิตส่วนที่เหลือทั้งหลายนี้ ล้วนยังมาจาก **มานะ – อติมานะ – มทะ – ปมาท** เป็นแกนเป็นอุปกิเลส หรือ เป็น "สังโยชน์" ขั้นละเอียด ที่มันยังล้างยังไม่หมด เป็น "อุทธัมภาคิยสังโยชน์" คือ **สังโยชน์**ของ**พระอนาคามี**อยู่ทั้งสิ้น

จึงจะต้องสำรวจตรวจไล่ อย่าให้มันซ้อน มันแฝงหลอกอยู่ในจิตเป็นอันขาด ต้องรู้มันให้จริง จับให้มั่น รู้ให้ชัด อย่าให้สงสัย ต้องให้แน่ใจให้ได้ แม้นี่คือ

239

จิตที่ยังมีอุปกิเลส ก็ให้รู้ให้แท้ นี่คือ จิตที่หมดอุปกิเลสแล้ว ก็รู้ให้แจ่มใจชัดเจน

ผู้จะรู้ชัดได้อย่างพ้นสงสัย (*พ้น "วิจิกิจฉา"*) โดยแม้จะรู้ว่า ตนยังเหลือ "อุปกิเลส" ชนิดนี้ ๆ อยู่ในจิต ก็ดี หรือจะรู้ว่าตนพ้นมลทินสิ้นแล้ว ก็ดี **จิตที่จะรู้ได้ชัดได้แจ้งนั้น** จะต้องเป็นจิตที่เข้าใจในสภาวะของ "อุปกิเลส ๑๐" ซึ่งเป็น **ความละเอียดสุขุมซ้อนแฝงอยู่อีกขั้นหนึ่งเข้า ไปอีกด้วย** เราจะต้องพยายามอย่าให้จิตถูก "อุปกิเลส ๑๐" ครอบงำ ให้ได้เสมอๆ จริง ๆ จึงจะเรียกว่า **สมาธิของเราไม่เคลื่อน**ในทุกๆสภาพ ที่เราได้รู้จักและแน่ใจกับ "จิตสภาพเก่งสุด" นั้นๆ เราจะให้มี "จิตตัวเก่งสุด" นี่แหละ มันอยู่กับเราเสมอ ๆ หรือ พูดกันชัด ๆ ก็คือ *เราจะต้องพยายามให้มี***สมาธิจิต***อยู่ตลอดเวลานาที* แม้ยืน เดิน นั่ง นอน หรือ อยู่กับงานใด ๆ หวังว่าคงไม่งง ไม่สงสัย (*พ้นวิจิกิจฉา*) กันได้ เป็นขั้น เป็นเปลาะแล้วอย่างดี ในบัญญัติที่อธิบายอยู่ขณะนี้ว่า "สมาธิจิต" เพราะเราหมายเอา "สมาธิ" แท้ๆของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็น "อธิจิต" แท้ ๆ ที่มีได้แม้ลืมตาโพลง ๆ *(มิใช่ไปมัวหมายเอาแต่ว่า "สมาธิ" จะมีได้ ก็เฉพาะนั่งหลับตา แต่เมื่อจับ "สภาพจิตเก่ง" ของเรามาใช้งานได้จริง นั่งหลับตา ก็มีสัมมาสมาธิได้)*

แม้จะเป็นจิตที่ไม่มีอารมณ์ กามฉันทะ–พยาบาท–ถีนมิทธะ–อุทธัจจะกุกกุจจะในจิตขณะนั้นๆ อย่างไม่สงสัย (*พ้นวิจิกิจฉา*) มาได้แน่ๆ แท้ๆ มาชั้นหนึ่งแล้ว โดยรู้อยู่เห็นอยู่ในจิตตนชัดใจ แจ่มใจ มั่นใจมาแล้วจริง ก็ตาม

เศษกิเลสอันเรียกอยู่ว่า **"อุปักกิเลส ๑๐"** ที่เรากำลังพูดถึงอยู่นี้ **มันยังมีส่วน มีฤทธิ์สามารถทำให้***สมาธิจิตเคลื่อน* **และ ทำให้ "อธิปัญญา" ไม่เกิดได้อย่างบริบูรณ์** เป็นความสุขุมลึกซึ้งขั้นยอดสุด ที่นักปฏิบัติธรรมระดับพระอนาคามีขั้นปลาย จะต้องพึงรู้ พึงเห็น พึงสังวร และ จัดการกับตนให้ได้อย่าง**พ้น "วิจิกิจฉา"**กัน เป็นเปลาะสุดท้าย ให้ได้ เราจึงจะเดินขึ้นๆ เราจึงจะก้าวขึ้นๆ สู่ความสูงแท้ มีนิพพานขั้นสุด หรือ อรหันต์เป็นที่พึ่งได้ พึ่งถึงโดยไม่ช้า

240

แล้วผู้นั้นจะตรัสรู้ตัว "วิมุติ" แท้ๆ ในอนันตังนั้นเอง

ดังนั้น เรามาทำความรู้จักเจ้า "อุปักกิเลส ๑๐" นี้ ให้กระจะกระจ่างกันให้ได้กันก่อนดูซิ

(๑) อมนสิการ เจ้าตัวนี้ หมายความว่า *จิตไม่ใส่ใจเต็ม* กล่าวคือ เจ้าตัวจะต้องตรวจจิตตนเองดูให้ชัด รู้จิตให้จริงว่า จิตเราผูกอยู่กับงานนั้น การนั้นหรือเปล่า ? *(มน=จิต, สิ=ผูก, การ=งาน, อ=ไม่)* ถ้ามันไม่ผูกอยู่ครบ คือ มันอยู่บางส่วน มีบางส่วนที่พุ่งไปอื่น บางส่วนก็วอบๆ แว็บๆ ไปเรื่องนั้นการนี้อะไรอยู่ โดยไม่อยู่กับการนั้นงานนั้นอย่างจดจ่อใส่ใจจริงทั้งหมด ก็ลักษณะนั้นแหละเรียกว่า "**อมนสิการ**" หรือ *จิตใส่ใจในสิ่งนั้นการนั้นไม่เต็มจิต* ก็ให้พยายามรวบรวมจิตให้มัน "ตั้งใจ" ให้มัน "ใส่ใจ" ให้มัน "ตื่นแจ้งเต็ม" ให้มันทำงานกับการนั้นๆ โดยรับรู้รับคิดให้เต็มหน้าที่อยู่เถิด จะได้**พ้น "อุปักกิเลส"** ข้อนี้

(๒) ถีนมิทธะ ตัวนี้หมายความว่า *จิตหรี่* กล่าวคือ จิตมันถูกจับไว้อยู่ได้เหมือนกัน ไม่ซัด ไม่ส่าย ไม่พุ่งไปโน้นมานี่หรอก แต่มันจะหยุดทำงาน มันจะหลบพักเข้าไปอยู่ในภวังค์ จิตมันจะลดการรับรู้ จิตหรี่ จิตซึม จิตเคลิ้ม จิตผล็อยเข้าไปหาการหลับ แม้จะ*เริ่มหรี่ลง* หรือ *เริ่มลดการรับรู้จะเข้าสู่ภวังค์ลงเพียงน้อย* ก็นั่นแหละคือ **ถีนมิทธะ**แล้วน้อยๆ ถ้า*หรี่ลง*มากขึ้นๆ ก็เป็นอาการ**ถีนมิทธะ**หนักขึ้นๆ จิตจะไม่ทำงานเลยเป็นที่สุด ก็เป็น**โรค "ถีนมิทธะ"** หนักสุด

คนที่ติดหลับติดนอนก็จะง่วงนั้น เป็น**กิเลสธรรมดาๆ** ส่วนพระโยคาวจรที่รู้รสของความสงบ ความหยุด ว่า สบายดี ก็จะ "หลง" ติดจิตหยุดจิตสงบ **ก็มักจะหรี่เก่ง** มักจะหลบผล็อยเข้าสู่จุดสงบจุดพักหนักขึ้นไปอีก เรียกว่า ยิ่งมีกิเลส **"ถีนมิทธะ" หนักจัดกว่าถีนมิทธะของคนธรรมดาหนายิ่งเสียอีก** จะเป็นได้ดังนี้จริงๆ ถ้าพระโยคาวจรนั้นๆ ไม่เรียนรู้เหตุผล หรือ ทฤษฎีแท้ๆ มาก่อน และ ไม่ได้สังวร ผึกฆ่า "ถีนมิทธะ" นี้ให้ดีๆมาก่อน *หนักเข้าๆ ก็จะเป็นเดียรถีย์ติดสงบ เฉื่อยชา เชื่องซึม เกียจคร้าน ไม่ทำงาน โง่เง่อง กลายเป็น*

241

คนคร่ำครึ ศาสนาพุทธทุกวันนี้กำลังถูกผลักดันให้เป็นไปสู่จุดนี้ ! จึงจะต้องแก้ไขอุปาทานจุดนี้กัน อย่าไปหลงติด หลงอร่อยมันเป็นอันขาด **ต้องรู้เท่าทันให้ดีๆ ทีเดียว รู้ให้ชัดว่า "หยุด" หรือ "พัก" นั้น มันก็เป็นความดีจุดหนึ่งที่เราจะต้องใช้มันให้ถูกเวลา**

ใน "อุปักกิเลส ๑๐" นี้ ไม่ได้หมายเอาจิต "ถีนมิทธะ" ขั้นหยาบถึงขนาดง่วงเหงาหาวนอน หรือ จิตเผลอผล็อยเข้าสู่ภวังค์ไปแล้วดังที่ได้อธิบายถึงผ่านมาแล้วโน่นหรอก นั่นหนะ มัน "มหากิเลส" ชัดๆ อยู่แล้ว *ส่วน "อุปัก-กิเลส" ที่กำลังหมายถึงนี้นั้น* **เพียงแต่จิตมันหรี่ มันซึมลงไป ไม่เบิกบาน ไม่เบิกโพลง แจ่มใจเป็นปกติธรรมดาเต็มสภาพเท่านั้น** นั่นแหละ คือ "อุปักกิเลส" ที่เรียกว่า **ถีนมิทธะ** แล้ว จิตเริ่มลดจากมีสติ ลดจากมนสิการลงไปหน่อยเท่านั้นแหละ ก็เป็นเหตุให้**สมาธิเคลื่อน**กันแล้ว จึงเป็นสภาวะจิตที่ละเอียดสุขุมประณีตยิ่งนัก พระโยคาวจรขั้นสูงจะต้องระวังจิตสภาพนี้ของตนให้ดี

"**อมนสิการ**" กับ "**ถีนมิทธะ**" นี้ เป็นสภาวะจิตคู่หนึ่ง ไม่เกี่ยวกับปัจจัยใดอื่นที่เป็นสิ่งนอกตัว เป็นเรื่องของการปรับจิตตนเองโดดๆ แท้ๆ

(๓) ฉัมภิตัตตะ หมายความว่า *จิตฝ่อ, จิตมีความหวั่น, จิตเกรง, จิตลดกล้าจากปกติเต็ม* กล่าวคือ มันมีเศษธุลีแห่งความกลัวเข้ามาแทรก ถ้าเป็นหนักเต็มรูป ก็ขึ้นกลัวเกรง ขลาดขยาดหวาดเสียว หมดความกล้าไปเลย ก็เรียกว่า "อสุระ" ไปเลย แต่ใน "อุปักกิเลส ๑๐" นี้ หมายเอา **แม้รู้ในจิตตนว่า เกิดมีเชิงหวั่น มีสภาพฝ่อใจ เกิด "ปอด" ขึ้นในใจ หรือ แปลบปลาบขึ้นมาในใจ เป็นเชิงไปทางลดความกล้าธรรมดาลงเพียงน้อยเท่านั้น** ก็นั่นแหละคือ ตัวร้ายที่ยังเป็นไอ้โจร ทำให้ไม่กล้าในสิ่งที่ควรกล้า ไม่เก่งในสิ่งที่ควรเก่ง ยังมีส่วนขาดๆ ลดๆ อยู่ ไม่อาจหาญเต็มภูมิ จึงเรียกว่า "**สมาธิเคลื่อน**" **ได้อยู่** จงระวัง !

242

(๔) อุพพิละ หมายความว่า *ตื่นเต้น, ลิงโลด* เป็นพวกปีติที่มันยังมีบทบาท มันยังยินดีเห็นดีจัดเกิน จนทำให้จิตปีกยึด ถ้ามากไป ก็จะทำให้เกิดอคติเกิดเอนเอียงขึ้นได้ หรือ กล้าเกินไป เร่งร้อนเกินไป รุนแรงเกินไป ก่อเก่งเกินที่ควรจะก่อ คือ เก่งเกินงามได้ ยังมีส่วนเกินควร นั่นเอง อันตรงกันข้ามกับ "**ฉัมภิตัตตะ**" ซึ่งนี่ก็เป็นสภาวะจิตอีกคู่หนึ่งตามสภาพ และ ไม่ใช่สภาวะเฉพาะจิตตนเองโดดๆ เท่านั้น มีการเกี่ยวกับเหตุเกี่ยวกับปัจจัยอื่นด้วย

"ฉัมภิตัตตะ"นั้น เป็นความท้อแท้กลายๆ เป็นสภาพไม่กล้า โน้มน้อมไปทางจะไม่ทำ ไม่นำพาให้เกิดให้มี เป็นไอ้โจรร้ายทำให้เราไม่ก้าวหน้า ไม่อาจหาญ

ส่วน "**อุพพิละ**" **นั้น เป็นความลิงโลด ดีใจเกิน เป็นความกล้าเกินไม่ยับยั้ง โน้มน้อมไปทางจะทำจะเอาจะเป็นจะมีจะให้เกิดอย่างนั้นๆ ชนิดที่ไม่มีไหวพริบที่จะรู้ตัวว่า เป็นยินดีจัด เพ่งจัด ปักดึงจัด เป็นยึดจัด ได้ง่ายๆ ถ้าแรงไปก็จะเป็น "อภิชฌาวิสมโลภะ" กันทีเดียว ! ก็ยิ่งจะเพ่งพุ่งมุ่งมาดกันจนเกินการเกินควร ทำให้มีความห่าม ความตะกละตะกราม ความดีเดือด ความรุนแรง เร่งร้อน** ถ้าปานนั้นแล้ว เมื่อรู้ตัว ก็จงรีบลด รีบละ รีบปล่อยเถิด

ทั้ง ๔ อุปักกิเลส ที่ผ่านมานี้ แม้มีเศษเสี้ยวแห่ง **อุปักกิเลส** อย่างใดๆ เข้าไปในจิต **พระอนาคามี** จะต้องพยายามรู้ให้ได้ และ จะต้องปรับเปลี่ยนสู่สภาพ**ปราศจาก "อุปักกิเลส" ให้ผ่องใส** ให้มีความปานกลางให้พอดีๆ ทำด้วยสติแจ่มแจ้ง หากยังมีแม้เศษธุลีแห่ง **อุปักกิเลส** หนึ่งใดอยู่ ก็นับว่า เป็น "**ทุฏฐุลละ**" คือ เป็น*ความชั่ว เป็นความหลงเหลือแห่งเศษชั่วเศษไม่ดีนั้นๆ อยู่*อย่างนี้ก็เรียกว่า เป็น "**ทุฏฐุลละ**" และ.....

(๕) ทุฏฐุลละนั้น หมายเอา ความชั่ว ความไม่ดี ความไม่งาม ทั้งหลายอันผู้รู้ในชั่วนั้น ในสภาพอย่างนั้นๆ แล้วโดยจริง (*ตามขั้นตามภูมิแท้แห่งผู้นั้นๆ*) ก็จะไม่ให้มีในจิตตนเลยเป็นอันขาด *ถ้าทั้งรู้ทั้งเข้าใจอยู่แล้ว ยังมีเจตนาให้ชั่วนั้นผสม*

243

ทำงานอยู่ในจิตอยู่ แม้เพียงน้อยนิด แม้เพียงเป็นธุลี ก็นั่นแหละคือ "**ทุฏ-ฐุลละ**" **ตัวแท้** ในอุปักกิเลส ๑๐นี้ ก็จะต้องระวังอย่าประมาท อย่าแกล้งคะนอง ปล่อยเล่น ก่อเล่นเป็นอันขาด จิตเราจะ "เห็นรูป" ไม่แท้ "แสงสว่าง" ก็จะมีสีผสมมีหมอกมีควันเข้ามาปนแซม *(ถ้าสิ่งนั้นๆ "ชั่ว" แต่ผู้นั้นก็ยังไม่รู้ไม่เห็นในชั่วนั้น ก็เรียกว่า เป็น "อวิชชา" และหากแม้นสิ่งนั้นๆ "ชั่ว" แต่ผู้นั้นกลับเห็นว่า "ดี" เสียด้วย นั่นคือ "หลงผิด" หรือ "หลงกลับกัน" เรียกว่า "โมหะ")*

(๖) อัจจารัทธวิริยะนั้น ก็เป็นความเลยเถิดไปหน่อยของจิต คือ มี *ความเพียรจัดไป* ที่จริงนั้น ความเพียร ความวิริยะ ความเป็นวายามะ นั้นหนะ ดี เป็นกุศลจิต ที่จะก่อให้เกิดกุศลธรรม แต่ถ้ามันหนักจัด มันเกินขอบเขตแห่งความควรไป ก็เป็นสภาพ**สุดโต่ง** หรือ เกิน "ดี" ไป เกินสภาพ "เหมาะสม" ไป การมี "เพียร" มี "พยายาม" อยู่อย่างสมบูรณ์นั้น ก็ดีแล้ว แต่อย่าให้มันหักโหม หรือ เลยแรง เกินแรงจัด จนจิตไม่ใส จิตไม่เบาไม่โปร่ง จิตตื้อ จิตมุ่น หรือ จนจิตต้องตกอยู่แต่กับสภาพทุกข์ทับถมตน จนไม่อาจเกิดปัญญาจะรู้พอ, รู้ไม่พอ จะรู้ดี, รู้ชั่วใดๆ ได้ ก็นั่นแหละ เพียรหนักไปจนทุกข์ทบถมตนเอ้แล้ว จงมีเพียร มีพยายาม มีอด มีทน มีฝืนอยู่เถิด แต่ต้องรู้ความพอเหมาะ พอสมในอุตสาหวิริยะ หรือ พยายามนั้นๆของตนอยู่เสมอว่า **ให้มีเต็มที่เต็มกำลังที่เรียกว่า พอดี พอเหมาะ พอจะพาเจริญยิ่งสุด พาก้าวหน้าแต่ไม่ล้ำหน้าเกินไป คือ พาก่อประโยชน์ได้สูงสุดนั้น มันขนาดเท่านี้ๆ** จึงจะเรียกว่า "**สัมมา-วายามะ**" หรือ "**วิริยารัมภะ**" **ที่ดี** เราจะเพียรเพื่อเกื้อกูลตนอยู่ ก็ตาม จะเพียรเพื่อเกื้อกูลท่านอยู่ ก็จงเพียรเถิด ก็จงอุตสาหะให้พอเหมาะพอดีเทอญ ให้ได้ทั้ง ๒ ส่วน ละก็ดี ผู้ได้ประโยชน์ตนอัน "รู้" ว่า **พอควร**แล้ว **พอดี**แล้ว **(ไม่ต้องมากเกิน)** แล้วก็จะเพียรเพื่อเกื้อกูลผู้อื่น นั่นแหละ เป็น "สัมมาวายามะ" ที่แท้ ตราบจน "**หมดกิจตน**" **แล้วก็มีแต่เพียรเพื่อผู้อื่น**เท่านั้นเอง

"**ตนอันยังชีวิตไปแต่พอดี**" *อย่างไม่มากไป* **นี่แหละ มนุษย์รู้ตน รู้ตัว ได้ยากที่สุด ส่วนมาก มีแต่จะประคบประหงมตน และตามใจตนเองมากเกินไปอยู่เสียทั้งนั้น**

(๗) อติลีนวิริยะ นั้น ก็เป็นความเลยเถิดชนิดหนึ่งอีก คือ **เลยเถิดชนิดไม่พอ** น้อยไป หย่อนไป โดยเฉพาะ ขณะนี้เราหมายเอาเรื่องของ "ความเพียร" คือ **ย่อหย่อนในความเพียร** ดังนั้น ถ้ามีจิตติดสบาย **ติดมักง่าย ติดหลงตัว กลัวเหน็ดเหนื่อย กลัวหนัก กลัวจะตาย หรือ แม้กลัวจะขาดทุนใดๆ** *(ภยาคติ)* ก็ทั้งนั้นแหละ มันก็จะไม่ทำอะไรสมกับที่ควรจะทำ ทั้งๆ ที่รู้ว่า ดี ว่า เหมาะควร ที่จะทำ ก็จงทำเถิด อย่าย่อหย่อน อย่าดูดาย อย่าสะสม **กุสีตะ** หรือ **โกสัชชะ** *(ความเกียจคร้าน , ความเนือย)* ใส่จิตตัวเองเลย มันจะติดเป็นนิสัย สันดาน เป็นวาสนา แล้วจะเป็นผู้ไม่แคล่วคล่อง

ไม่ว่าจะเป็นงานเกี่ยวกับด้านนอก ด้านใน ถ้ามันกอปรด้วยประโยชน์อันเหมาะแก่กาละ เทศะ และ ฐานะ จริงแล้ว ก็จงทำเถิด หัดเพียร หัดขยัน มันก็เป็น "อธิวาสนา" ที่ได้สั่งสม เป็น "วาสนาอันยิ่งอันเยี่ยม" เพราะผู้นั้นๆ ได้หัดอดทน หัดฝืนทำเข้าไปบ้าง มันก็ย่อมจะเกิดผลสั่งสมให้เรายิ่งๆ ขึ้นได้ โดยไม่ต้องฝืน ไม่ต้องทน ไม่เป็นการลำบาก ได้เอง เป็นที่สุด ในเมื่อทำๆ ไป จนถึงรอบถึงขั้นตอนบริบูรณ์ของมัน

"ตน อันยังชีวิตไปแต่สร้างสรรคุณงามความดี" *อย่างไม่น้อยไป* **นี่แหละ มนุษย์รู้ตนรู้ตัวได้ยากที่สุด ส่วนมากมีแต่จะประคบประหงมตน และตามใจตนเองมากเกินไปอยู่เสียทั้งนั้น**

ทั้ง ๗ อุปกิเลส ที่กล่าวมาแล้ว หากเราได้ปรับปรุง ได้พยายามให้ดีอยู่เสมอๆ มันก็จะค่อยเป็นค่อยไปเอง ผลจะเกิดไปตามระดับ เอียงเทไปแท้ๆ ตามการกระทำจริงๆ ของผู้นั้นๆ ขออย่างเดียวอย่ามี :–

(๘) **อภิชัปปา** อันคือ *ตัณหากระหาย* หรือ *กระสันอยากมากล้ำล่วงหน้าไป* เป็นจิตเร่งร้อนอยากได้เร็ว อยากมีเร็ว อยากเป็นให้ทันทีทันใจ ซึ่งที่จริง มันเป็นไปไม่ได้ เหตุ–ปัจจัยมันยังไม่ครบ ยังไม่มีพอ แต่ "ใจมันร้อน" มันต้องการเร็ว มันเป็น "ตัณหา" ตัวจริงแท้ๆ เสพจิตตัว**กระสันอยากล้ำหน้า**

245

ไปนี้ มีได้เสมอ ๆ ถ้าไม่คอยระวัง ถ้ามันเกิดแรง ๆ มาก ๆ แล้ว ไม่รู้เท่าทัน จะทำให้ท้อแท้ใจ จะทำให้เหนื่อยหน่ายลงได้ทันที มันก็จะตีกลับวนไปเป็น ไม่ "มนสิการ" ไม่มี "เพียร" ไปเลย ก็นั่นแหละ จะทำให้**จิตเราลดสภาพเก่งลง สมาธิเราจะเคลื่อนได้**

ดังนั้น เมื่อเราเข้าใจใน**อุปักกิเลส**ทั้งหลายที่กล่าวมาแล้วนั้น ๆ ดีขึ้นบ้างแล้ว ก็ปรับให้ดี ปรุงจิตให้อยู่ในสภาพพอเหมาะพอสมที่ดีแล้ว **ก็ให้มันดำเนินไปเอง** มันย่อมได้ ย่อมเป็น ย่อมมีเองโดยแท้ อย่ามี**ตัณหากระหาย หรือ** มี**ความกระสันอยากล้ำหน้าเป็นอันขาด** จะแพ้ภัยตัว ทุกสิ่งต้องมีเวลา ต้องมีเหตุมีปัจจัยสมเหตุ สมผล จึงจะเกิด จึงจะได้ จึงจะถึง เหมือนที่พระพุทธองค์ทรงสอนเปรียบเทียบไว้ว่า *ดั่งชาวนาทำนา เขาย่อมลงมือไถ–คราด–หว่านเมล็ด แล้วก็ให้น้ำให้ปุ๋ยไปเป็นระยะ ๆ ถึงเวลามันก็จะมีข้าวกล้า แล้วก็ดำ แล้วจึงจะค่อยโต ค่อยออกรวงไปตามลำดับ เราจะไปเร่งร้อนรีบร้อน พอหว่าน ก็จะให้ข้าวโต พอข้าวโต ก็จะให้ออกรวง จะให้สุกทันทีทันใด โดยไม่ให้เวลาให้โอกาสต่อเหตุปัจจัยเลยนั้น ย่อมไม่ได้*

จิตผู้ใด**มี "อภิชัปปา"** ก็คือ จิตที่**มีตัณหากระหาย มีความต้องการล้ำหน้า**อย่างนี้ ๆ นั่นเอง จงตรวจจิตตนให้ดี แม้เศษละอองแห่ง "ตัณหากระหาย" ก็อย่าให้มันมี แล้วจงเป็นไป ดำเนินตนไปตามศีล ตามพรตอันควรเถิด เราย่อมจะได้สิ่งที่ยังไม่ได้ ย่อมจะถึงสิ่งที่ยังไม่ถึงแน่ ๆ

ข้อสำคัญ ก็คือ :–

(๘) นานัตตสัญญา อันหมายความว่า อย่าไป*สำคัญสภาวะอัตตาต่าง ๆ* **ผิดไป** จงเห็นสำคัญในสิ่งที่ควรสำคัญ อย่าไปยึดสำคัญในสิ่งที่ไม่ควรสำคัญผิดกาละ ผิดฐานะ ผิดเทศะ เป็นอันขาด จงกำหนดลงไปให้รู้ชัดแท้ ๆ ให้ได้ว่าสภาพอะไร ? คืออย่างไร ? ตั้งแต่สภาพอัตตาหยาบ ๆ มาทีเดียว และ ที่สำคัญที่สุดในขณะนี้ก็คือ อย่ากำหนดหมายสภาวะของ**อุปักกิเลสทั้ง ๘ สภาพ**ที่กล่าวถึงมาแล้วนี้

ผิดตัว สับกัน ปนกัน หรือ เพี้ยนไปเป็นอันขาด ต้องอ่านให้แน่ เข้าใจให้แท้ กำหนดลงไปให้ถูก ให้ตรง ลงตัว ชัด ๆ เจน ๆ อย่าให้ลังเล อย่าให้สงสัย จับให้มั่น สำคัญหมายให้แม่น ๆ **จนพ้น "วิจิกิจฉา" ให้ได้** เดี๋ยวจะไปสำคัญสภาวะต่างๆ ผิดเพี้ยนสับสนไม่แน่นอนได้ ก็จะยัง "ลังเล" อยู่นั่นเอง **พ้นวิจิกิจฉา** ไม่ได้ อยู่อีกแหละ หรือ แม้บางคน พ้นสงสัย พ้นลังเลแล้ว เชื่อสนิท เห็นดีแล้ว อย่างที่สุด แต่ยังไม่ "เป็นไปได้" สมบูรณ์ ก็เพราะ ยังจับ "อัตตา" นั้น ๆ ของตนยังไม่ได้มั่น **ยังไม่ได้ "จิตอรหัตตผล" ที่จริง หรือ ที่ยิ่งกว่าจริงๆ** เท่านั้นเอง **จิตจึงเหลาะแหละ แวะเวียน** ไม่มั่นคง ลงจบ ได้แน่นอนสักที

ถ้าสังเกตพิจารณาให้ดี ๆ จะเห็นว่า "อุปักกิเลส" ทั้งหมดนี้ **มันมีส่วนคล้าย ๆ กัน ปนอยู่ทั้งหมด แต่มันก็มีส่วนที่แตกต่างกันไปอยู่ทุกตัว** เพราะสภาวะธรรมมันเล็กละเอียดยิ่งแล้ว ผู้มีภูมิไม่สุขุมละเอียดจะเห็นว่า มันก็เหมือนๆกันไปเลย หรือไม่บางคนก็จะเห็นว่า แตกต่างห่างไกลกันไปเลยตามภาษาบอก ซึ่งแท้จริงนั้นมันคล้ายกันมาก แต่มันก็ยังมีเหลี่ยมที่ไม่เหมือนกันอยู่บ้าง ละเอียดประณีตจริง ๆ เราจะต้องแยกแยะให้ชัด กำหนดให้มั่น ให้แน่จริง ต้องรู้ส่วนที่คล้ายกัน หรือ เป็น "แกนร่วม" และ ต้องรู้ส่วนที่ไม่คล้ายกัน อันยังมีอยู่ ให้ได้ชัดๆ เมื่อใครหมายเอาส่วนไหน เราก็จะได้รู้รอบถ้วนทุกส่วน ตามที่หมายนั้นๆ เราจะได้เอา หรือ **ทรงไว้**ให้ถูกส่วน และ **ดับ**ให้ถูกส่วน

ความกำหนด รู้ หมายถูก ในความสำคัญของสภาพธรรมทั้งหลายได้แน่นอน แม่นมั่น ละเอียดลึกซึ้ง แม้แต่ความสุขุมประณีตของจิต–เจตสิก–กุศลธรรม–อกุศลธรรมบรรดามี **สุขุมแม่นตรง จนถึง อรหัตตา (อรห+อัตตา)** *ได้จริง ถูกต้อง ถูกตัว อย่างแน่ใจมั่นใจ ในตนของตน ดังกล่าวนี้แล* คือ **ผู้พ้น "นานัตตสัญญา"** เป็นผู้กำหนดถูก ผู้รู้ความสำคัญแท้ ผู้เข้าใจ กำหนดรู้ หมายรู้ ในสิ่งต่าง ๆ ได้ละเอียดลออ ผู้รู้ความสำคัญในสภาวะต่าง ๆ ที่ต่างกันแม้ละเอียด สุขุมประณีตลึกซึ้ง แท้จริง ผู้หมายเอาอะไรอย่างไร ก็ได้ ก็รู้ ก็ทำได้ "เกิด" ได้ และ ไม่เอาอะไร หมายหยุดอะไร หมายดับสิ้นส่วนใด ก็รู้ ก็ทำได้ เป็นได้ "ดับ" ได้ โดยเฉพาะ ความเกิด – ความดับ ของ กุศลจิต หรือ อกุศลจิต

247

ผู้บรรลุถึงขั้นตอนนี้ ก็สูงส่งเยี่ยมยิ่งแล้ว ขอให้ตรวจให้แน่ ให้ละเอียด แล้วกำหนด แล้วตัดสินให้ดี ๆ เถิด **เมื่อ "รู้" จริงถูกตัวถูกสภาวะแท้ และทำให้ "เกิด" ทำให้ "ดับ" ให้ได้ ให้เก่ง ตามความจำนงหมายเถิด** ก็จะเป็นผู้ถึงที่สุด บริบูรณ์ จบกิจ สิ้นภาระ เป็นอรหันต์ได้ทีเดียว......

ถ้าไม่หลง......

(๑๐) รูปานัง อตินิชฌายิตัตตะ อันหมายถึง *การยึดมั่นจัด, ไม่อนุโลม, เอาเป็นเอาตาย เพราะความเพ่งยึดต่อสิ่งที่ได้นั้น ๆ จนเกินไป*

การเพ่งยึดต่อสิ่งที่ได้นั้น ๆ จนเกินไปนั้น ไม่ว่าจะได้อะไร ? แล้ว "หลง" สิ่งที่ได้นั้น จน "ยึด" ว่า เราจะต้องได้ เราจะต้องมี เราจะต้องเป็นสิ่งนั้น จะต้องคงได้คงมีคงเป็นอยู่เสมอ ๆ อยู่เยี่ยงนั้น หรือ จะต้อง "เกิด" อย่างนั้น ๆ ให้ได้ จะต้อง "ทรงไว้" อย่างนั้นเสมอ ๆ ลดไม่ได้ แปรไม่ได้ เพราะอย่างนี้ดีเหลือเกิน ถูกต้องเหลือเกิน

ผู้ยึดเช่นนี้ ผู้มีความรู้สึกเช่นนี้ ผู้ยังมีตัวนี้เกิดอย่างไม่รู้ตัว จะยังมีทุกข์ จะยังไม่จบกิจ เจ้าความร้ายกาจตัวนี้ มันจะแฝงตัวเป็น "กิเลส" ตัวสุดท้าย ที่จะติดลบเป็นสภาพหมุนรอบเชิงซ้อน (*คัมภีราวภาโส*) เล่นงานพระโยคาวจร ที่ไม่รู้เท่าทันได้เสมอ แม้แต่**พระอนาคามี ขั้นสูงสุดยอด** อย่างเก่งสำคัญที่สุด ให้ระวังให้จงดีทีเดียว **มันเป็นยอด "มานะ" ที่ลอบเล่นงานพระเสขบุคคลได้อย่างเก่งกาจแฝงเร้นเหลือเกิน**

ในขณะนี้ ขั้นตอนที่เรากำลังอธิบายกันอยู่นี้นั้น มันมิใช่ยึดความต่ำความหยาบกันแล้ว มิใช่ยึดแค่อบายมุข มิใช่ยึดแค่ รูป–รส–กลิ่น–เสียง–สัมผัส มิใช่ยึดแค่ลาภ–ยศ–สรรเสริญ–สุข ซึ่งก็แน่ยิ่งกว่าแน่กันแล้วว่า ถ้ายังยึดสิ่งเหล่านี้อยู่ มันก็ต้องทุกข์ ต้องยังไม่จบกิจสิ้นภาระแห่งตนอยู่แน่ ๆ เพราะยังจะต้องยื้อแย่ง ยังจะต้องได้ จะต้องมี จะต้องเป็นในองค์ประกอบนั้น ๆ เมื่อไม่ได้ ไม่มี ไม่เป็น หรือ แม้แค่บกพร่องไม่บริบูรณ์สมใจที่หวังที่ต้องการ ก็ย่อมทุกข์ ย่อมดิ้นอยู่

248

ไม่มีจบเป็นแน่นอน **มันยังเป็น "อัตตา" จริงๆ** คือ ถ้าไม่ทุกข์เพราะหวงแหนไม่ยอมใคร ดังกล่าวแล้ว ก็ทุกข์เพราะตนติดดีนั้น เสพย์ดีนั้น จะไม่ยอมพรากจากดีนั้นกันนิรันดรทีเดียว นี้อีกอนึ่ง อันเป็น "ทุกข์" ที่ละเอียดสุขุมลึกซึ้งมาก *(รู้ได้ยากยิ่งกว่า "จักเส้นผมออกเป็นร้อยแฉก และแต่ละแฉกจะต้องให้เท่าๆ กัน" นั้นเสียอีก)*

ซึ่งในขั้นตอนนี้นั้น มันยึด "รูปจิต" หรือ "อรูปจิต" ของตน *(อันล้วน คือ* **"รูปานัง"** *หรือ* **"รูป"** *จริงๆ จงทำความเข้าใจให้ดีๆ)* ที่เป็น**อตินิชฌายิตัตตะ**โน่นแน่ะ ! ไม่ใช่ยึด **"รูป" หยาบๆ ต่ำๆ** กันเลย

"อตินิชฌายิตัตตะ" นั้น มันหมายความว่า **ตัวจิตที่ได้เพ่งเพียรชำระล้างนิวรณ์กิเลสนั้นๆ มาได้แล้วอย่างยิ่งโดยจริง** *(อติ+นิ+ฌาย+อิต+***อัตต***)* เป็นสิ่งเป็นส่วนที่ได้ เป็นสิ่งเป็นส่วนที่มี เป็นสิ่งเป็นส่วนที่เป็นไปแล้วด้วย *(อิต)* และ เป็น "**นิชฌาย**" ที่เยี่ยมที่ยิ่ง (อติ) ด้วย เป็น "จิต" ที่ไม่ต้องเพ่ง ไม่ต้องเผาอีกแล้ว เพราะได้เพ่งรู้ได้พึงเรียน และ ได้เผาได้ชำระนิวรณ์กิเลสนั้นๆ กันอย่างยิ่งจริงแล้ว *(นิ+ฌาย)* แต่แล้วเราก็ยังมาหลงรัก หลงหวงซ้อนซ้ำอยู่ในสิ่งที่ได้ สิ่งที่เป็น (เกิด) ในตนนี้ **เป็น "อัตตา" เป็น "มมังการ" เป็น "อหังการ"** อยู่อีก ยังมาหลงหวง "ความเกิด" **ซ้อนตลบ**อยู่อีก สำคัญว่า เป็นของเรา ที่จะต้องเที่ยงจะต้องยืนยงคงอยู่ จะต้องไม่เสื่อม ไม่บกพร่อง จะต้องคงที่ ใครมาทำให้บกพร่อง ใครมากวน ใครมาหมายทำลายล้าง ก็จะรีบทุกข์ร้อนดิ้นรนจัดวู่วามรุนแรงขึ้นมาทันทีทันใด ผู้นั้นก็จะยังทุกข์ได้อีก จะยังมีกิจอีก กิจนั้นคือ กิจรักษา กิจป้องกันไม่ให้ใครมาย้อแย่ง "**อริยสมบัติ**" นี้ไป นิรันดร์

ซึ่งมันก็น่าเห็นใจยิ่ง ! เพราะผู้ที่ไม่รู้จัก "สมบัติ" อันเป็นยอด สมบัติที่ควรได้ ควรมี**แห่งความเป็นมนุษย์**ถึงขั้นนี้ ก็เป็นผู้รู้เยี่ยมยิ่ง รู้ถูกแล้ว และแถมทำจิตให้ปลอดจากกิเลสนิวรณ์นั้นๆ ก็ทำได้แล้ว การทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลสนิวรณ์นั้นๆ ได้ แม้ส่วนหนึ่งสิ่งใด ก็นั่นแหละคือ **"สมบัติ"** ที่เรียกว่า **"อริยสมบัติ"** แม้ที่สุด ในบัดนี้ ขนาด **"อุปักกิเลส"** ขั้นละเอียดถึง ๘ ระดับ